

DE VREEMDELING
DER VALLEIEN

DOOR

D. ALCOCK

ROTTERDAM

J. M. BREDÉE's BOEKHANDEL EN UITGEVERS-MIJ.

„Brenge dien kerel naar den slottoren,” zei Vidal
tot de bedienden.

DE VREEMDELING DER VALLEIEN.

UIT DE GESCHIEDENIS DER WALDENZEN.

DOOR

D. ALCOCK.

VIJFDE DRUK

ROTTERDAM,

J. M. BREDÉE's BOEKHANDEL EN UITGEVERS-MIJ.

1016

I.

EEN HERKENNING.

Zeshonderd jaren hebben zoo weinig verandering gebracht in de rustige valleien der Dauphineesche Alpen, dat het den hedendaagschen reiziger, die met belangstelling deze door den arbeid van den vromen Niff gewijde oorden bezoekt, niet moeilijk zal vallen zijn reis zoo ver uit te strekken.

Een weinig ter zijde van een groep villa's, die een der schilderachtigste gehuchten der vallei van Guil vormden, stond een eenzame woning, die zich door niets van de andere onderscheidde, dan dat zij misschien wat klein was. Het huisje was kunsteloos en eenvoudig, doch droeg het kenmerk van huiselijkheid, en die teekenen van goeden smaak, welke de rijkdom niet kan koopen en de armoede niet behoeft te missen. Het inwendige was geheel in overeenstemming met het uiterlijk voorkomen.

Het was klein en eenvoudig ingericht; de voorkamer werd tot huislijke doeleinden gebruikt, maar de binnenkamer was het eigenlijk verblijf — tegelijk boekerij, studeer- en slaapvertrek van Vader Arnaud, een ernstig en getrouw leeraar der jeugdige kerk in de valleien.

Hij zat in gedachten verzonken; misschien over-

dacht hij, wat hij den volgenden dag spreken zou in de kleine houten kerk, een weinig verder in de vallei. Zijn geheele boekerij lag voor hem op de tafel; zij bestond slechts uit drie deelen, maar deze vormden een kostbaren schat, in welks bezit Arnaud zich een rijk man gevoelde. Daar was een oude verhandeling over de geneeskunde, want gelijk velen der Waldenzer leeraars, beoefende Arnaud die wetenschap ook een weinig. Het moet echter gezegd, dat menige genezing, die op zijn voorschriften volgde, meer moest toegeschreven worden aan een goede en geduldige oppassing en sommige wijze raadgevingen, in stilte toegediend, dan aan eenige wijsheid, aan de bladen van dit boek ontleend.

Verder was er een schoone uitgave van de beroemde „Nobla Leyçon”, het klassieke boek der valleien, en eindelijk, het beste van alle, een volledige verzameling van al de Heilige Schriften des Ouden en des Nieuwen Verbonds.

Over dit boek, dat wij met recht „het Boek” noemen, was het peinzend gelaat van dezen herder der Alpen eerbiedig gebogen.

Arnaud had den bloeitijd des levens achter zich, maar hij was nog niet oud; zijn oog was helder en scherp en tusschen zijn donkerbruine lokken vond men slechts hier en daar een zilveren draad; diepe en sterk geteekende groeven doorploegden zijn gelaat, en spraken van lijden, arbeid en strijd; zijn geheele uiterlijk was meer edel dan innemend, en verried een ziel van meer dan gewone sterkte en geestkracht. Indien wij met behulp der gedurig wederkeerende bekende namen den ouden tongval konden ontcijferen, waardoor het Woord Gods tot zijn hart sprak, dan zouden wij zien, dat de geschiedenis van Abraham thans zijn aandacht bezighield. De heerlijke beloften, die bloemen, welke haar geur gedurende eeuwen onverminderd bewaren, verkwikten zijn ziel. Gegeven aan

den Aartsvader in den schemermorgen der wereld-geschiedenis, spraken zij nog van onsterfelijkheid tot den Waldenzer der middeleeuwen in de schaduw zijner met sneeuw bedekte Alpen, zoowel als tot ons, snellevende kinderen dezer eeuw, want vóór negentien eeuwen werden die beloften bijeengebracht, en tezamen gebonden door een levenden band, die het wonderbare vermogen bezat, ze te doen leven tot het einde van den tijd, tot het „Ja” en „Amen”, dat in Christus Jezus is, tot heerlijkheid van God den Vader

Terwijl wij Arnaud dus beschouwen, schijnt zijn geest kennelijk afgedwaald van deze hoogere onderwerpen tot meer oogenbliklijke belangen. Hij was ongemerkt genaderd tot de ernstige en aandoenlijke bede van den Aartsvader voor zijn eerstgeboren zoon: „Och, of Ismaël mocht leven voor Uw aangezicht!” en de woorden schenen een pijnlijke snaar van herinneringen bij hem te doen trillen. Zijn gelaat betrok, de oogen vulden zich met tranen, en hij bedekte zijn aangezicht met de handen. Zoo zat hij eenigen tijd zwijgend en onbeweeglijk, tot hij in zijn overpeinzingen gestoord werd door een klein blondlokkig meisje van ongeveer acht jaar, dat de kamer binnentrippelde.

„Vader—vader!” riep het kind en ging naast hem staan.

Hij antwoordde haar, bijna zonder op te zien: „Ik ben bezig; ga naar Margo.”

„Margo is uit, om de oude Geneviève op te passen, die ziek is. Kom vader, daar staat buiten een jongen, die naar u vraagt.”

„Wie is hij?” vroeg de leeraar, nog eenigszins afgetrokken.

„Ik weet het niet, vader; hij is een vreemdeling; — een lange bleeke, knaap met groote, schitterend bruine oogen. Ik denk, dat hij honger heeft,” voegde zij er bij, „mag ik hem wat te eten geven?”

Haar laatste woorden werden niet gehoord. Een

vreemde en plotselinge verandering kwam over het gelaat van den leeraar. In een oogenblik werden zijn donkere, door de zon gebruinde, wangen doodsbleek van ontroering, en een scherp opmerker zou gezien hebben, hoe zijn gausche lichaam beefde, toen hij opstond om het kind te volgen, hetgeen hij onverwijd deed, terwijl hij den Bijbel geopend op tafel liet liggen. Aan de deur van het kleine woonhuis stond een knaap, wiens bleek gelaat en slanke gestalte door gebrek en zorg uitgeput waren, en wiens gewaad, dat de sporen droeg van eenmaal fraai en kostbaar geweest te zijn, nu versleten en bezoedeld was.

De leeraar zag hem een oogenblik doordringend en zwijgend aan, maar wendde toen het hoofd af, misschien wel om een blik van droefheid en teleurstelling te verbergen. Hij overwon echter spoedig deze oogenbliklijke zwakheid, en zich weer tot den knaap wendende, vroegde hij hem: „Wie zijt ge en wat verlangt gij?”

Het antwoord werd gegeven in een tongval, die geheel verschilde van de taal der valleien, hoewel de leeraar het gelukkig scheen te verstaan. „Ik kom uit Provence, goede vader, en zoek goede Christenen, die mij uit liefde tot God voedsel en onderkomen willen geven.”

„O, een van onze verbannen broederen! Kom binnen, mijn kind, en wees welkom in de vreugde des Heeren.”

De wreede verwoestingen door de heen en weer trekkende legerbenden in de schoone landouwen van Provence en Languedoc aangericht, waren toen het algemeene onderwerp van gesprek bij de bewoners der valleien. Reeds hadden vele zwervers uit die geteisterde streken een schuilplaats gezocht in de verborgen plaatsen tusschen de bergen, waar hun broeders in veiligheid leefden, en waar zij ontvangen werden met een liefde en belangstelling, die als dauw op hun bedroefde en treurende harten viel.

De eerste dezer vreemdelingen echter, die de afgelegen vallei van Guil opzocht, was de verweesde knaap, die Arnaud nu bij de hand nam en binnen leidde.

Hij was spoedig gezeten, en terwijl de kleine Aimée blijmoedig brood, melk en kaas haalde, en hem voorzette, schonk Arnaud hem een beker rooden wijn in, die slechts bij feestelijke gelegenheden door de dorpingen gedronken werd. Hij gebruikte spijs en drank als iemand, die groote behoefte aan zulk een verkwikking had, en daar hij zeer vermoeid scheen, bracht Arnaud hem naar de binnenkamer, om wat te rusten, en om te ontkomen aan de onderzettingen van de kleine Amée en hare voedster Margo, zoowel als van hun landelijke bureu, die niet in gebreke zouden blijven zich naar de woning van hun leeraar te begeven, om den vreemdeling uit Provence te zien.

De knaap wendde zich dadelijk tot den open Bijbel, en de plaats gevonden hebbende, die hij zocht, wees hij Arnaud de woorden: „Want zoo wie ulieden een beker waters zal te drinken geven in Mijn naam, omdat gij discipelen van Christus zijt, voorwaar Ik zeg u, hij zal zijn loon geenszins verliezen.” (Mark. 9:41).

„Mag ik u dan als een discipel van ons aller Heere begroeten?” vroegde de leeraar.

„Dat hoop ik,” antwoordde de knaap.

„Hebt gij geleerd het geloof, dat den heiligen overgeleverd is, vast te houden, en de dwalingen, door booze menschen in de kerk van Christus ingevoerd, te haten?”

„Dat heb ik. Ik behoer tot de secte der Albigenzen.”

Arnaud vroegde zijn naam. Kortweg antwoordde hij: „Henri.”

„En staat gij geheel alleen, arm kind? Zijn uw ouders, vrienden en verwanten allen omgekomen?”

„Allen,” was het droeve antwoord.

Een paar nadere vragen ontlokten de voornaamste gebeurtenissen uit zijn leven.

Hij verhaalde ze zonder aandoening, maar met een kalme droefheid, meer gelijk aan de zelfbeheersching van lateren leeftijd, dan aan de hevige uiting eener jeugdige smart. Slechts eens sprak hij met vuur, met gloeiende wangen en schitterende oogen. Getroffen door zijn uiterlijk, en door iets, dat zijn woorden en manieren kenmerkte, zei Arnaud: „Ik twijfel niet, of zijt gij van edelen bloede en maagschap, mijn kind?”

De knaap hief het hoofd trots op. „Van een der edelste geslachten,” antwoordde hij, „gedurende drie geslachten hebben mijn vaderen het geloof bewaard, en mijn moeder” — hier beefde zijn stem — „mijn moeder stierf den gezegenden marteldood voor den naam van Christus.”

Arnaud omhelsde hem. Iemand, die dit als de sterkste rechten op adeldom gelden deed, had aanspraak op de hechtste genegenheid van den ijverigen Waldenzer, die zelf martelaars onder zijn voorvaderen telde, en in wiens boezem het hart eens martelaars klopte. Henri verhaalde hem verder, hoe hij na den dood zijner moeder in de treurige eenzaamheid van de ouderlijke woning een toevlucht had gevonden bij den edelmoedigen jongen Burggraaf van Beziers, wiens ridderlijke gehechtheid aan de zaak der Albigenzen hem land en leven gekost hadden. Na getuige geweest te zijn van den dood zijns meesters in den kerker, gelukte het den page met moeite te ontsnappen, doch slechts om zich omringd van valstrikken en gevaren, zonder vrienden of toevlucht te zien. Toen herinnerde hij zich, wat zijn moeder hem verhaald had van de broeders in den geloove, die in de afgelegen valleien der bergen leefden, en hij besloot zoo mogelijk hun verblijf op te sporen. Zijn reis, in den winter ondernomen, was echter buitengewoon moeilijk en gevaarlijk. Zijn voorstelling

van de plaats, die hij zocht en de wegen, die hij volgen moest, was zeer onbestemd, en hij vreesde zich te verraden door al te nauwkeurig inlichtingen te vragen. Dezelfde vrees weerhield hem om zich tot de kloosters te wenden, destijds bijna de eenige plaatsen, waar vermoeide voetgangers op voedsel en onderkomen konden hopen. Hij bekende Arnaud, dat de angst om in de handen der monniken te vallen, hem somtijds tot waanzin gebracht had, en verklaarde, dat hij dien angst nooit gevoeld had vóór den dood zijns meesters, toen hij blijmoedig denzelfden gevaren het hoofd had geboden, om hem in zijn kerker op te zoeken.

„Zijt gij dan zoo bevreesd voor den dood?” vraagde de leeraar.

„O neen, vader. Ik zou den dood niet vreezen, indien hij tot mij kwam als in den slaap; en ik was dikwerf zoo afgemat, dat ik er naar verlangde. Maar ik vreesde de marteling, want dan zou ik misschien een lafaard, een verrader geworden zijn, en den Heere verloochend hebben, die mij gekocht heeft — een vreeslijke gedachte, die mij dag en nacht vervolgde.”

„Maar kwamen die gedachten nooit bij u op, toen gij voor den dood van uw heer op weg waart om hem op te zoeken?”

„Ik telde ze niet. Ik dacht slechts aan hem, dien ik zoo liefhad.”

„En daar die liefde u zonder vrees door die gevaren heen hielp en gij ze om zijnentwil doorstondt, zoo zou een hoogere liefde u ondersteund hebben, indien u die zware beproeving opgelegd ware. Maar uw reis is wel zeer moeilijk geweest.”

„Dat was ze. Toch ondervond ik op weg hier en daar vriendelijkheid. Ik vermeed de kloosters, maar zocht nu en dan de kasteelen op. Ik herinnerde mij menig gezang, dat mijn heer en zijn

edellieden in de uren van uitspanning zongen, en meer dan eens bereidden die mij nu een gunstig onthaal. Een dezer kasteelen herinner ik mij nog duidelijk. De slotvoogd was op het oog een ruw en barsch man, maar bejegende mij vriendelijk. Hij ontlokte mij een gedeelte mijner geschiedenis, en toen ik wilde weggaan, volgde de jonge heer, zijn zoon, mij tot op het voorplein, en gaf mij een goudstuk, omdat ik een moedige knaap was, die Paus noch priester vreesde. God zegene hem! — en toch werd er nooit meer onverdiend geprezen, want toen hij tot mij sprak, ontzong mijn bloode hart alle moed.”

„God is beter voor u geweest dan gij verwachtet, mijn arm kind.”

„Ja vader, Hij heeft mij tehuis gebracht;” en hij bedekte het gelaat om de dankbare tranen te bedekken die hij uit zwakte en uitputting niet weerhouden kon.

De leeraar zag hoe uitgeput zijn gestel was, en voegde hem daarom toe: „Nu moet gij rusten, morgen zullen wij verder over deze zaken spreken.” Het beste leger, dat de kleine woning aanbood, was weldra voor den zwerver in gereedheid gebracht; en na een ernstig gebed voor de zegeningen van dien dag, legde hij zich ter ruste, en viel weldra in een zwaren, maar onrustigen en weinig verkwikkenden slaap.

Arnaud stak zijn kleine lamp aan, en zich niet ver van de legerstede neerzettende, nam hij zijn boek weer op. Het duurde eenigen tijd, eer hij zijn afdwalende gedachten bij de heilige bladzijden voor hem kon bepalen. Vele beproevingen had hij onderzonden, maar een, zwaarder dan die alle, had een schaduw op zijn leven geworpen, en de gebeurtenissen van den dag hadden hem die weer levendig voor den geest gebracht. Nooit kon hij die inderdaad geheel vergeten; zij was het voortdurende onderwerp van bittere, pijnlijke overdenkingen, van vurige, ja hartstochtelijke gebeden, soms zelfs van wilde hoop,

Het duurde eenigen tijd, eer hij zijn afdwalende gedachten bij de heilige bladzijden voor hem kon bepalen.

die echter altijd onvermijdelijk teleurgesteld werd. Het was vijf jaar geleden sedert zijn eenige zoon, zijn oudste kind, zich naar een naburige stad, voornamelijk door Katholieken bewoond, had begeven, om daar een dag door te brengen. Hij keerde nooit terug, want een bende ijverige predikmonniken, die te dier tijde hun bediening in die plaats uitoefenden, bedachten de in hun oog zoo liefdevolle en verdienstelijke daad om den jongen Waldenzer aan zijn huis en zijn ouders te ontrukken; en Arnaud kon zelfs niet de minste inlichtingen aangaande zijn zoon verkrijgen. ¹⁾ Wat dezen zwaren slag nog zeer verzwaarde was de stellige overtuiging des leeraars, dat zijn veelgeliefde René de heilige waarheden, waarin hij van zijn jeugd af zorgvuldig onderwezen was, nimmer in al haar waarde aan zijn hart had gevoeld.

Dit was het, wat hem dag en nacht aanspoorde tot het gebed: „Breng hem terug, o breng hem terug, tot U, mijn God! tot U, zoo niet tot mij!” maar menigmaal voegde hij er bij: „Och, ook tot mij, indien het Uw wil is.”

Dit alles werd doorleefd onder een kalm, rustig en ernstig uiterlijk. Zelden of nooit had Arnaud iemand met teedere woorden toegesproken.

Zijn aard, hoewel niet onvriendelijk, was koel en terughoudend, zelfs afgetrokken. Maar hij minde met een liefde, wier diepte en kracht zelfs niet ondersteld kon worden door die oppervlakkige naturen, wier hart op gelaat en tong ligt. Slechts de schapen zijner kudde, die in uren van droefheid zijn weinig geuit en teeder medegevoel ondervonden hadden, begrepen hem eenigszins, hoewel zij weinig bevroedden, hoeveel strijd en lijden hem dat medegevoel geleerd hadden.

1) Het is bekend, dat het stelen van kinderen der Waldenzers, om hen in het Roomsche geloof op te voeden, niet zeldzaam voorviel.

Was het zijn helder hoofd dan ten kwade te duiden, dat een plotselinge hoop bij hem opkwam, en hem bijna van aandoening deed bezwijken, toen zijn dochtertje hem plotseling de aankomst van Henri boodschapte? De wijste menschen luisteren toch naar hetgeen de hoop hun toefluistert, hoewel zij dat met kalme zinnen niet kunnen aannemen. Daarentegen, had Arnaud niet jarenlang, hoewel met onderwerping, gebeden om het terugkeeren van zijn zoon? Waarom mocht hij niet op verhooring hopen? Niemand wist beter dan hij, dat al moet en zal het gebed verhoord worden, het niet aan den bidder staat den tijd van de verhooring te bepalen, maar zijn geloof in de teedere liefde van Hem, tot wien hij bad, was terzelfder tijd sterk en kinderlijk, en het scheen hem niet onmogelijk, dat de verlorene den een of anderen dag zou terugkeeren, letterlijk „tot hem zou gebracht worden”, — ja gevoerd naar den drempel van het huis zijner kindsheid.

Na de onverwachte, en zoo ge wilt onverstandige, hoop, waaraan hij had toegegeven, kwam de bittere teleurstelling, en het was met een gevoel van neerslachtigheid, dat hij tot zijn werk terugkeerde, en zijn best deed zich te overtuigen, dat alles juist hetzelfde gebleven was, als toen het gebed van Abraham voor Ismael zijn aandacht bezighield.

De arme knaap, wien hij een toevlucht verleend had, was maar een verbannen zwerver uit Provence. Maar! — het boek dat voor hem lag, veroordeelde die onwaardige gedachte. Was het toevallig, dat zijn oogen bij het omslaan der bladen op de woorden vielen: „Want Ik ben hongerig geweest en gij hebt mij te eten gegeven; Ik was een vreemdeling en gij hebt Mij geherbergd.”¹⁾ „En zijt Gij het, gezegende

1) Matth. 25 : 35.

Heiland — Gij in de gedaante van uw armen, lijdenden discipel? Ik heb U om hem gebeden, en in zijn plaats geeft Gij — uzelf? Zal ik morren om die gave? Liever wil ik haar dankbaar aannemen, als uit Uw eigen milde hand.”

II.

„NOG NIET.”

Henri ontwaakte uit een korte, onrustige mijmering met brandend hoofd en jagenden pols. Hij huiverde als van koude, en voelde toch een vreemdsoortige hitte zijn aderen doorstroomen. In het eerst wist hij niet, waar hij was, maar toen hij bij het licht der lamp het gelaat van zijn vriendlijken gastheer, nog steeds over het boek heengebogen, gewaar werd, herinnerde hij zich, schoon niet zonder moeite, de gebeurtenissen van den vorigen dag. Hij beproefde zijn hemelschen Vader te danken, dat Hij hem dus veilig door zooveel gevaren geleid had, maar hij kon geen woorden vinden om zich uit te drukken. Telkens begon hij zijn eenvoudig gebed, maar telkens verwarde zich de draad zijner gedachten. Ten laatste was het hem als veranderden de woorden in rijen van mannen en vrouwen met onnatuurlijke en verwrongen gelaatstrekken; zij lachten en bespotten hem, als zij voorbijgingen, en verijdelden zijn pogingen om hem te grijpen. Dan bevond hij zich weer te La Vaur, de plaats zijner kindsheid; zijn moeder stond naast hem, maar haar blik (dien hij zich zoo dikwerf voor den geest bracht) was onrustig en angstig, en een schaduw scheen op haar en op al de bekende

omringende voorwerpen te liggen. Toen veranderde het tooneel; de kamer werd langzamerhand gevuld met woeste krijgers, en hij stond in hun midden. Hij hoorde hun ruwe stemmen, en zag hun woeste gezichten, terwijl zij hun zwaarden rondzwaaiden, en hem met de vreeslijkste martelingen bedreigden; een priester in zijn lang ambtsgewaad stond voor hem en drukte hem een kruisbeeld tegen het gelaat, opdat hij het zou kussen, en gebood hem de ketterij der Waldenzen af te zweren.

„Neen neen!” riep hij luid, „ik wil mijn Zaligmaker niet verloochenen.” Met schrik ontwaakte hij. Waar was hij? Op een legerstede in een stille kamer; een vriendelijk ernstig man, die zijn hand vasthield, stond naast hem.

De leeraar zocht hem met zachte woorden te bedaren, vertelde hem, dat hij veilig en bij vrienden was, en bracht spoedig een beker met een verkoelenden drank aan zijn lippen.

„Ik kan niet,” riep Henri, het hoofd afwendende; „hij zei mij: Neem u in acht — raak er niet aan!”

„Drink, mijn kind,” antwoordde de leeraar vriendelijk, maar gebiedend, „deze drank zal u goed doen.”

Werktuiglijk en als uit gewoonte om te gehoorzamen, dronk Henri den beker leeg. Dit was de laatste daad, die hij zich eenigszins duidelijk bewust was, en vele dagen en nachten gingen voorbij eer er eenige heldere oogenblikken terugkeerden.

Met liefderijke zorg werd de verlaten vreemdeling door de bewoners der kleine woning opgepast en verzorgd; ook de bureu toonden hun hartelijke deelneming, want zij beschouwden den armen jongen als een van hun verbannen broeders, een lijder voor het hun zoo dierbare geloof.

De koorts bleek een kwaadaardig karakter te dragen; misschien was Henri bij zijn omzwervingen aan eenige besmetting blootgesteld geweest, of wel

was zij het gevolg van de moeilijkheden, die hij had moeten verduren, of van den angst en de onrust zijner ziel. Door ervaring geleerd, kende Arnaud eenige behoedmiddelen tegen de verspreiding der ziekte, die hij dan ook aanwendde, maar zijn geloof was te vast, en zijn liefde te vurig, om hem lafhartig te doen terug deinzen voor eenig gevaar, dat zich als plicht op zijn weg voordeed. Doch toen de eene dag na den anderen verstreek, zonder dat zijn geneesmiddelen eenige goede uitwerking schenen te hebben, gevoelde hij zich meer terneergeslagen dan hij zichzelf wel wilde bekennen.

Van den eersten dag af had hij den knaap beschouwd als een gift van God, die met dankbare vreugde moest aangenomen worden, welke vreugde zonder twijfel niet weinig verhoogd werd door een verborgen en onverklaarbare overeenkomst van den vreemdeling met zijn verloren zoon. Hij kon er zichzelf geen rekenschap van geven, maar hij wendde den blik nooit naar Henri's gelaat zonder te denken aan hem, die „niet meer was,” tenminste niet meer voor hem. Moest deze dan ook sterven? Neen, niet als teedere zorg en vurige gebeden hem konden behouden. Maar helaas, hoe dikwerf zijn die vruchteloos gebleken. Voor hoevelen is er „gebeden met diepe zuchten,” „gebeden met stomme lippen,” en hoevelen hebben zich vastgeklemd aan de liefhebbende harten, die zonder hen zouden breken? — en toch het gevreesde bevel werd gegeven, dat den geest terugriep tot God, van wien hij was uitgegaan, en hun, die liefhadden en treurden, bleef niets over dan een weinig stofs. Waarom zou deze vreemdeling gespaard worden? De tranen, voor hem vergoten, hoewel oprecht gemeend, ontvloeiden niet aan de oogen, die zijn kindsheid bewaakt hadden. In een wereld, waar zooveel geweend wordt, zou de hand des tijds ze spoedig gedroogd hebben, en in een vergeten

hoekje van het kleine kerkhof tusschen de bergen zou de vreemdeling rusten. En hij was bereid om heen te gaan. Zelfs de onsamenhangende uitingen van den afgedwaalden geest zeiden duidelijk, waar zijn hart en schat waren.

Dikwijls verbeeldde hij zich bij zijn moeder te La Vaur te zijn in de oude, gelukkige dagen, voor de vervolgers kwamen; bijna even vaak was hij te Beziers en te Carcassone met iemand, dien hij zijn lieven heer, zijn goeden vriendlijken meester noemde. Maar heilige gedachten en woorden van gebed mengden zich in elke voorstelling. Menigmaal herhaalde hij gedeelten uit de Schrift, en Margo merkte op, dat hij het Evangelie van Johannes geheel van buiten scheen te kennen.

Ten laatste verliet hem de koorts, maar deze scheen kracht, hoop en leven met zich mee te voeren.

Op een lieflijken zomermorgen, terwijl de natuur zich in al haar schoonheid tooide, en de zonnestrallen de bloemen deden ontwaken, raakten zij ook zachtken het koude, bleeke gelaat van Henri aan, en deden hem uit een korten slaap of een verdooving, die op slaap geleek, wakker worden. Hij zag op; Arnaud zat bij hem. Het was verwonderlijk, hoeveel tijd de ijverige herder kon vinden, om aan die legerstede door te brengen.

„Waar ben ik?” vroeg hij zacht.

„Bij vrienden, die u liefhebben, mijn kind,” antwoordde de leeraar.

„Ik denk,” ving Henri aan, maar zijn lichamelijke zwakte, en misschien ook wel verwarring van gedachten, noodzaakten hem op te houden. Eindelijk vervolgde hij langzaam: „Ik ben — tehuis geweest. Ik heb mijn moeder gezien — laat mij weer heengaan.”

„Waarheen wilt gij gaan — naar La Vaur?” vroegde Arnaud, waarschijnlijk met den gewonen en natuurlijken wensch om van stervende lippen eenige

verzekering te verkrijgen, die den levende zou versterken en vertroosten.

„Neen,” hernam Henri; en al zijn krachten inspannende, hief hij zijn vermagerde hand even op en wees naar boven. „Mijn tehuis is daar — mijn moeder is daar ook — en mijn Verlosser laat mij gaan.”

De hand viel op de dekens, en het vermoeide hoofd zonk zwaar in het kussen. Arnaud gaf hem een opwekkend geneesmiddel, dat hij met moeite innam, waarna hij zijn oogen peinzend op het gelaat van den leeraar vestigde, alsof zij de bede herhaalden, die zijn lippen te zwak waren om te uiten: — „Laat mij naar huis gaan.”

Het geneesmiddel werd met een zucht ter zijde gezet, en gevoelende, dat hij nu niets meer doen kon, zette Arnaud zich weer zwijgend naast de legerstede, en beschouwde dat bleeke gelaat, welks kinderlijke trekken door lijden veranderd, reeds een zoo plechtige uitdrukking hadden aangenomen.

Op hetzelfde oogenblik liet zich een vogeltje op den rand van het venster neer, en zong in luide lieflijke tonen zijn morgenloflied; maar zelfs niet aan het trillen zijner oogleden kon men bespeuren, dat Henri die tonen hoorde.

In de naburige kamer hoorde men teekenen van leven; hoewel het nog vroeg was, stond de kleine Aimée reeds op. Arnaud hoorde haar stem door het dunne houten beschot heen, toen zij haar eenvoudig morgengebed opzei. Na het „Gebet des Heeren” en eenige korte gebeden voor haren leeftijd geschikt, die hijzelf haar geleerd had, voegde zij er met allen ernst bij: „Heere, maak den armen, zieken jongen weer beter; en laat hem een wijs en goed leeraar worden, om voor de menschen te preeken zooals mijn vader.”

„Amen,” fluisterde Arnaud onwillekeurig. Een uur later opende Margo zachtkens de deur en zag naar binnen. Arnaud wees naar het bed, en zei met

een waarschuwenden wenk: „Hij slaapt.” Dat woord vol hoop en verwachting, hoe dikwerf is het door bevende lippen naast de sponde eens lijdens gefluisterd!

De zon stond hoog aan den hemel, toen Henri ontwaakte. Op dat oogenblik was Margo alleen bij hem; hij sprak niet, maar nam den drank, dien zij hem aanbood, zonder tegenstreven, en sloot afgemat zijn oogen. Maar toen Arnaud terugkwam, zei hij met den eersten glimlach, dien zij op zijn gelaat gezien hadden:

„Vader, ik heb geslapen en gedroomd.”

„En wat hebt gij gedroomd, mijn kind?”

„Ik was bij mijn moeder — ik wilde bij haar blijven — maar zij zei: Nog niet.”

Na een poos vervolgde hij: „Ik zag haar gelukkig — zóó gelukkig — bij haar Verlosser — dat ik vraagde, ook daar te komen en ik zal gaan — maar nog niet.”

„Wilt gij dan tevreden zijn om bij ons te blijven en voor dien Verlosser te leven en te werken?” vraagde de leeraar.

„O ja, als Hij mij helpen wil.”

„Dat zal Hij,” antwoordde Arnaud ernstig.

En Henri bleef in 't leven en werd een zoon voor vader Arnaud en een broeder voor de kleine Aimée. Want:

Der martelaren God zag gunstrijk neder
Op het verlaten kind des martelaars.

Hij bracht den eenzame in een gezin, waar hij Christelijke liefde, teederheid en belangstelling vond, en daar werd hij opgevoed tot een leven van nuttigen arbeid in den wijngaard des Heeren op een tijd, toen de oogst zeer groot en de arbeiders zeer weinige waren.

III.

EEN WANDELING IN DE SNEEUW.

Vier en een half jaar zijn rustig voorbijgegaan in het kleine gezin in de vallei van Guil, sedert Henri als een uitgeput zwerver voor de deur van vader Arnaud stond. Het is een winternacht; een sneeuwstorm beukt het kleine huis, en dreigt de deur in te werpen, die nooit dan tegen de woeste elementen gegrendeld, nu steviger dan ooit verzekerd is. Daar binnen is het warm en licht; de leeraar zit aan de tafel met den open Bijbel voor zich; Aimée spint; Margo roostert kastanjes in de gloeiende asch, voor hun eenvoudig avondmaal, terwijl Henri, nu een flink en schoon jongeling van achttien jaar, druk bezig is geweest met het klooven van brandhout voor dagelijksch gebruik, maar nu de bijl laat rusten, want de leeraar is met hem in een levendig gesprek gewikkeld over een onderwerp, dat in dien tijd dikwijls den geest der Waldenzen bezighield: „Was de Paus waarlijk de Antichrist der profetieën? En waren de kenmerken van het Paapsche Rome duidelijk na te gaan in de duistere voorstelling in de Openbaring geteekend, van de vrouw, dronken van het bloed der heiligen en der martelaren van Jezus?” Over dit punt sprak Henri met kracht, en niet zonder een

weinig natuurlijke welsprekendheid. Hij had gezien en gevoeld, en geloofde alzoo. Geen licht werpt meer helderheid over sommige plaatsen der Schrift dan de roode gloed der martelvuren. Vele zaken, die den blooten toeschouwer in verwarring brengen, zijn zeer duidelijk voor hen, op wie zij betrekking hebben, en voor wier troost en leiding zij voornamelijk bestemd zijn.

Zooals het op zijn leeftijd paste, was Arnaud kalmer dan Henri; zijn geestesoog zag verder, en hij ontdekte eerder tegenwerkingen, maar in zijn overtuiging kon hij weinig vaster staan. Terwijl hij overluide eenige teksten las, die op het onderwerp betrekking hadden, riep Margo eensklaps uit:

„Hoor! Daar klopt iemand.”

Henri sprong naar de deur en ontgrendelde haar haastig. Een jongmensch, wiens bonte jas geheel met sneeuw bedekt was, kwam onmiddellijk binnen, en bracht een kouden luchtstroom en niet weinig vochtigheid in het huislijk vertrek.

„Gij hier, Christoffel!” riep de leeraar uit, een der leden zijner gemeente herkende, die op zeer grooten afstand woonde. „Wat voert u op zulk een nacht zoover van huis?”

„Een zieke, vader,” antwoordde de jonge man. „Mijn arme moeder — God helpe haar — ligt sedert dezen morgen bewusteloos, en naar het mij voorkomt aan den rand des grafs.”

Men moet zich herinneren, dat Arnaud zoowel een geestelijk als lichamelijk geneesheer was. Het was daarom niet noodig voor den jongen boer den wensch uit te drukken, dat hij hem vergezellen zou. Zonder een oogenblik oponthoud stond de leeraar dan ook op, om zich voor den tocht gereed te maken.

Het was een moeilijke en gevaarlijke onderneming. Een wandeling van zeven mijlen in de duisternis in een sneeuwstorm, over oneffen bergtoppen en

langs een bergpas kon inderdaad noodlottig worden voor iemand, die niet gehard, of niet ten volle bekend was met den weg, dien men volgen moest. Het laatste was wel het geval met Arnaud, maar de moeilijkheden van zijn vroeger leven hadden zijn lichaamskracht niet doen toenemen, en het was dus geen wonder, dat een nadenkend, klein meisje als Aimée, haar vader angstig en bezorgd aanzag, en een smeekenden blik op den bringer van de onwelkomen boodschap wierp.

Margo sprak haar meening openlijk uit.

„Wilt gij den leeraar in den sneeuwstorm laten omkomen, jonkman? Mij dunkt, gij hadt wel tot het aanbreken van den dag kunnen wachten, dan —”

„Margo,” zei Arnaud op zachten, doch ernstigen toon, — en dat woord, dus uitgesproken, legde haar dadelijk het zwijgen op.

Terzelfder tijd bracht Henri den mantel van den leeraar en den zijnen, terwijl hij met Aimée een blik van verstandhouding en goedkeuring wisselde.

„Ik behoef uw geleide niet, mijn zoon,” zei Arnaud, „dat van Christoffel is voldoende.

„Maar Christoffel kan niet met u terugkeeren, vader.”

„Ik kan wachten tot het dag wordt.”

„Maar morgen is het de dag des Heeren,” merkte Henri aan.

„Het avondeten is gereed,” viel Margo in, die haar vrijmoedigheid herkrege had, „gij zult toch niet zonder iets te gebruiken willen heengaan?”

Aimée en Margo dekten haastig de tafel, en even spoedig was het maal door het drietal genuttigd. Zij vertrokken dadelijk en bereikten in veiligheid de plaats hunner bestemming, waar zij de arme vrouw wel zeer ziek, doch niet hopeloos vonden.

Arnaud deed al het mooglijke onder de gegeven omstandigheden, en nam toen van Henri vergezeld

den terugtocht aan, daar hij intijds voor de morgengodsdiensdoefening tehuis moest zijn. De storm was bedaar; de maan scheen helder en koud, en verlichtte de spitse bergtoppen, de barre, steile rotsen en de onbeveeglijke pijnboomen, schitterend van sneeuwvlokken.

„Hoe prachtig!” kon Henri niet laten uit te roepen.

„Zoo bewondert gij dan toch onze ruwe bergen?” vraagde Arnaud met kennelijke blijdschap.

„Dat heb ik altijd gedaan,” antwoordde de jongeling.

„Gij bewondert wellicht hun schoonheid, maar zij waren voor u als slagboomen, alsof gij door de muren eener sterkte van de rijke en lachende landouwen, waar uw hart vertoefde, gescheiden waart.”

„Maar die sterkte was mij een toevlucht,” zei Henri. Er heerschte een geruimen tijd stilte, toen hernam hij weer:

„Ik wil u niets verbergen, mijn vader. Ik verlangde naar de oude gezichten en de bekende plaatsen, en weende menigen traan in stilte, als zij zich ongeroepen aan mijn geest voordeden. Toch was ik niet ongelukkig; ik was zoo dankbaar voor het goede in mijn lot, voor de liefde, (hier daalde zijn stem) die liefde, welke mij dag en nacht omringde, mij verzorgde gedurende die vreeslijke ziekte, en den langen tijd van zwakte, die daarop volgde.

Maar ik was zoo afgemat. Ik had geen kracht meer om mij voor een nieuw leven voor te bereiden en belang te stellen in vreemde tooneelen; en ik verlangde naar mijn dierbaar, oud tehuis in Provence, naar één woord van moeders lippen, naar een vriendelijk „Kom tot mij, Henri,” van mijn vriendelijken, jongen meester. Maar immer met een overstelpende droefheid kwam de gedachte tot mij: „Allen, allen zwijgen in het graf;” ik wist, dat het niet goed was, en toch kon ik niet nalaten te wenschen naast hen te rusten.”

„Arme knaap, ik herinner mij zeer goed uw treu-

rende blikken, en dacht toen in waarheid, dat de Meester u tot Zich zou nemen."

„Het is vreemd," ging Henri voort, „dat de eerste bezigheid, waarin ik belang ging stellen, en die mij lust in het leven gaf, was om de kleine Aimée te leeren lezen. Herinnert gij u dat wel, vader?"

„Ik herinner mij, hoe gij mij van een moeilijke taak onthieft, die dikwijls te veel was voor mijn geduld."

„Ik ontving veel meer dan ik gaf," zei Henri. „Hoe goed herinner ik mij nog den avond, toen ik met de waardigheid van onderwijzer bekleed werd. Ik had mij vermoeid en afgemat neergelegd, en om de treurige herinneringen uit het verleden te verdrijven, was ik begonnen de „Nobla Leycon" van buiten te leeren, toen ik uwe en haar stem in de aangrenzende kamer hoorde. Haar les was moeilijk en (ik moest het van de kleine meid zeggen) niet bijzonder goed geleerd. Gij hadt een vermoeienden dag gehad, en eensklaps kwam het mij in de gedachte, dat ik zelfzuchtig en lui was, om dus te treuren over hetgeen niet te veranderen viel, zonder een poging te wagen om hen, die zoo vriendlijk voor mij waren, van dienst te zijn. Ik kon weinig doen, maar was dat een reden om niets uit te voeren? Daarom vraagde ik u mij toe te staan de kleine Aimée te onderwijzen, en dat bleef mij altijd een aangename bezigheid." De laatste woorden sprak hij met gloeiende wangen.

„Ik vreesde, dat gij u te veel zoudt inspannen, daar Aimée hoewel vlug, zorgeloos en onnadenkend was. Maar die zorg verdween spoedig, toen ik uw beider vroolijk gelach hoorde, wanneer gij met uw boeken bezig waart. En op zekeren avond, toen ik ongemerkt zag, hoe gij uw eigenzinnige leerlinge onder de noteboomen zocht te vangen, toen was ik verblijd en zei tot mijzelf: „Hij zal niet sterven maar leven, en de daden des Heeren verkondigen!"

Weet gij, Henri, wat immer mijn wensch voor u geweest is?"

„Ik heb hem geraten, vader.”

„Ik hoop uw stem eenmaal in onzen tempel te hooren, opdat wanneer ik ben heengegaan, geen vreemdeling, maar mijn aangenomen zoon mij in mijn werk zal opvolgen.”

Gedurende eenigen tijd wandelde Henri in stilte naast den leeraar. Ten laatste vraagde hij: „Vader, hebt gij in vroeger jaren de waarheid ook in verwijderde streken gepredikt?"

„Ja, ik reisde als zendeling. Ik bezocht de vlakten van Dauphiné en Provence, en later trok ik noordelijker naar Duitschland.”

„Hebt gij niet gereisd in het gewaad van een rondreizenden koopman, en door uw waren en sieraden gelegenheid gevonden de kostelijke paarden van Gods Woord uit te reiken?"

„Ongelukkig voor mijzelf beproefde ik dat plan, — het was in Saksen. Ik laadde verdenking op mij door een vergissing in de prijzen der goederen, die ik ten verkoop bij mij had, met dit gevolg, dat ik gedurende drie jaar in het kerkerhol van een klooster gevangen gehouden werd.”

Dit was de eerste maal, dat Henri den leeraar toespeling hoorde maken op deze drie jaren van lijden, die in waarheid den invloed van tien of twintig op zijn lichaam en zijn geest hadden uitgeoefend.

„Dat zullen treurige jaren geweest zijn?" vraagde hij.

„Neen, God was met mij," antwoordde Arnaud met kinderlijken eenvoud. Half aarzelend voegde hij er bij: „Toch ontken ik niet, dat het soms hard te dragen viel, want ik liet iemand in de vallei achter, die om mij treuren zou — de moeder van mijn kleine Aimée. Maar God was mij genadig, ik ontvluchtte, keerde huiswaarts, en genoot gedurende verscheiden jaren een stil geluk, dat ik nooit vergeten

zal. Ik heb sedert veel droefheid gehad; maar zouden wij het goede ontvangen van den Heere en het kwade niet?"

Henri wenschte gaarne meer te weten, maar hij deinsde terug om verder te vragen,

Doch wanneer een teruggetrokken, stille natuur een ander liefheeft en in vertrouwen neemt, dan gebeurt het meermalen, dat ten laatste de verborgen plek in het hart wordt blootgelegd, en het den vriend vergund wordt een blik te werpen in de diepst verborgen vreugde of smart. Dit gebeurt misschien eenmaal, en het geschonken vertrouwen wordt van beide zijden nooit meer aangeroerd, maar ook nooit meer vergeten.

Arnaud zei plotseling: „Ik weet niet, hoe het komt, maar ik verbind u in mijn gedachten altijd met hem, door wien God mij de scherpste smart heeft gezonden, omdat mijn hart hem het meest liefhad.”

Henri beefde. Hij zou nog gaarne afgewend hebben, wat volgen moest, hoewel hij een paar oogenblikken tevoren verlangd had het te hooren.

„Ik geloof, dat ik u begrijp,” antwoordde hij op zachten toon.

„Heeft Aimée u van haar broeder gesproken? Arm kind, zij kan zich hem haast niet meer herinneren.”

„Zij heeft een flauwe, verwarde herinnering van een moedigen knaap, die met haar speelde, en —” maar hij voltooide den volzin niet.

„Haar verschrikte, en in moeilijkheid bracht, wilt gij zeggen. Ja waarlijk, daar was geen wilder, onversaagder knaap dan mijn René. Hij kende geen vrees, en dat voerde hem in het verderf. Helaas, die wreede menschen. Maar al het overige komt er weinig op aan, zoo slechts zijn kostbare ziel niet verdorven wordt.”

„Is die ziel niet evenveel waard in de oogen van den Verlosser, als in die van den verongelijken en

diepbedroefden vader?" dacht Henri in het diepst zijner ziel, maar hij uitte deze gedachte niet. Met bevende stem vraagde hij: „Hoe oud was hij?"

„Slechts elf jaar. Ik heb kinderen van dien leeftijd, en zelfs jonger gekend, van wie ik met vertrouwen kon zeggen, dat noch dood noch leven hen van de liefde Gods kon scheiden. Maar hij behoorde niet tot die soort."

„Vader," hernam Henri, „ik moest eigenlijk niet spreken, want ik ben nog slechts een knaap, maar het weinige, dat ik weet, heb ik door lijden geleerd, en dat doet het mij met kracht vasthouden. Ik geloof, dat Gods wegen wonderbaar zijn, en dat Hij ons dikwijls onzen hartewensch schenkt, wanneer Hij dien het verst van ons schijnt te verwijderen. Het is niet boven Zijn macht, en wie weet, of het niet Zijn wil is, u nog vreugde van den verlorene te doen beleven, en zijn verlies een schakel in de keten te doen zijn."

„Wat gij daar zegt, was dikwijls de stem van mijn hart; maar ik vreesde er naar te luisteren. De monniken geven hun slachtoffers niet gemakkelijk op, en indien zij, hetgeen zeer waarschijnlijk is, mijn zoon zonder veel moeite tot hun geloof overgehaald hebben, dan zullen zij goed genoeg voor hem geweest zijn; en zijn bekwaamheden en geestkracht zullen zijn leven in de wereld, zonder God, gemakkelijk en aangenaam maken. Maar helaas, wat zal het eind van zulk een leven zijn?"

Er was een pijnlijke angst in den toon der stem, waarmee hij dit vraagde.

„Voor eene echter," vervolgde hij weer, „die dit verlies betreurde, zijn de dagen van rouw nu geëindigd. Gij hebt haar graf gezien, en dat van de twee kleinen, die in leeftijd tusschen mijn eerstgeborene en de kleine Aimée komen?"

„Ik heb ze gezien," en Henri zag den leeraar in

het gelaat, er bijvoegende: „God sterke u, vader.”

„Dat heeft hij gedaan, en wel door u,” antwoordde Arnaud. „Hij zond u tot mij om mijn zoon te zijn in plaats van den verlorene.”

Hiermee eindigde het gesprek, en het was niet voor zij bijna aan het eind van hun tocht waren, dat Henri hernam: „Vader, indien gij het goedkeurt, en mij uw zegen geven wilt, dan wenschte ik als zendeling naar Provence en Languedoc te gaan.”

„Maar hebt gij de kosten berekend, Henri? Gij zult uw leven in de waagschaal stellen.”

„Ik stam af van dappere ridders; al mijn voorvaders hebben den dood op het slagveld onder de oogen gezien.”

„Maar gij weet, die dood is niet te vergelijken met den langzamen dood eens martelaars in den kerker, of aan den folterpaal.”

„Evenmin was de prijs, dien zij behaalden, te vergelijken met de kroon der heerlijkheid, die nooit vergaat.”

En de overmoedige wijze, waarop deze woorden uitgesproken werden, veranderde oogenblikkelijk, toen hij er op zachten maar ernstigen toon bijvoegde: „Al ben ik zwak in mijzelf, ik vermag alle dingen door Christus, die mij kracht geeft!”
Fil. 1: 13.

De leeraar gevoelde, dat het voorstel van Henri geen plotselinge opwelling was, maar een besluit, dat zich sedert vele jaren in zijn hart geworteld had, en hij kon daarom zijn toestemming en goedkeuring niet weigeren.

IV.

DE ZENDINGSREIS.

Moedig, ernstig, sterk en vervuld met vurigen ijver verliet de jonge Henri de la Vaur het gelukkige tehuis van zijn aangenomen vader, en overschreed de bergen, die de valleien van Dauphiné van Piemont scheiden.

Ingevolge den raad van Arnaud begaf hij zich naar een afgelegen vallei, Pra-di-Torre genaamd, gelegen tusschen de woeste heuvels van Angrogna, waar zij, die zich wilden bekwamen voor de herderlijke bediening binnens- of buitenslands, zorgvuldig opgeleid werden, en liet zich aldaar inschrijven als leerling aan de school voor leeraars.

Hier ter plaatse kan terzelfder tijd meegedeeld worden, op welke studiën de meest belovenden der jonge Waldenzen zich in de zeventiende eeuw moesten toeleggen.

Een zeer oud boek „Kerkucht” genaamd, waarvan nog een handschrift bestaat, leert ons met betrekking tot de leeraars, dat zij de volgende zaken moesten kennen: Het geheele Evangelie van Mattheus en Johannes, al de canonieke boeken en een groot gedeelte van de Schriften van Salomo, van David en de Profeten. En wanneer zij later een goed getuigenis

van hun gedrag konden verkrijgen, werden zij door oplegging der handen tot het predikambt toegelaten.

Hieruit blijkt, dat dit eene boek de geheele opvoeding dezer eenvoudige menschen voltooide; maar indien wij naar de uitkomst oordeelen, dan staat het nog te bezien, of onze nieuwere algemeene ontwikkeling een betere opvoedingsmethode voor het jongere geslacht heeft gebracht.

Het is te wenschen, dat de hooggeroemde verlichting dezer dagen mannen moge voortbrengen even godvruchtig en zelfopofferend als zij, die deze onbekende school verlieten, om de eenvoudigen te leeren en het Evangelie aan verloren zondaars te prediken.

Slechts daar, waar dit boek met de waarheden, die het bevat, tot grondslag van alle onderricht gebezigd wordt, kan men deze uitkomst verwachten, want geen andere woorden dan deze, die geest en leven zijn, kunnen de grondregels worden van 's menschen zieleleven.

Henri bezat, toen hij te Pra-di-Torre kwam, een verstandelijke bekendheid met de Schrift, verwonderlijk voor zijn jaren, zelfs onder een volk, waarvan een vijand¹⁾ zei: „Het zou een ongewone zaak zijn, indien een vrouw zoowel als een man den geheelen tekst niet in de landtaal kon nazeggen.”

Toch had hij nog veel te leeren. Behalve het bijwonen van de lessen der leeraars en het afgezonderde lezen en bidden, legde hij zich met ijver op de studie der geneeskunde toe.

Naast den Bijbel en de „Nobla Leyçon” vond hij te Pra-di-Torre den Waldenzer Catechismus, en de Geloofsbelijdenis, een verhandeling over den Anti-Christ en een over het vagevuur, benevens eenige

1) De inquisiteur Rainier.

godsdienstige gedichten. Al deze geschriften bestaan nog en zijn in een geest van Evangelische vroomheid en eerbied voor de Heilige Schriften geschreven. Henri las ze met belangstelling en ingenomenheid, en besteedde volgaarne een gedeelte van zijn vrijen tijd om ze voor anderen over te schrijven.

Al dien tijd koesterde hij de stille hoop zijn Languedoc eens weer te zien. Maar toen de tijd van zijn ordening naderde, drukten de leeraars, die aan het hoofd der school stonden, den wensch uit, dat hij zich aan het zendingswerk in Italië zou wijden. Henri wist, dat de instelling onvoorwaardelijke gehoorzaamheid eischte, en dat de leeraars door hun leeftijd, ondervinding en plaats, die zij in de kerk bekleedden, alle recht op deze onderwerping hadden.

Toch was er in zijn hart een vurig verlangen naar het oord zijner kindsheid, en dat verlangen ging vergezeld van een innige overtuiging, dat God daar eenig bijzonder werk voor hem te doen had, „dàár meer dan ergens elders.” Gelijk bij den Apostel, toen hij in den droom de aandoenlijke smeeeking van „den man uit Macedonië” hoorde, zoo vernam hij dag en nacht de zuchten en gebeden van de arme, overgebleven, vervolgde Albigenzen, van de weinige schapen in de wildernis; en evenals Paulus maakte hij hieruit op, dat God hem geroepen had om onder hen te arbeiden. Hierbij moet niet vergeten worden, dat juist het gevaarlijke van de onderneming er in zijn oog een eigenaardige aantrekkelijkheid aan gaf.

Henri was de afstammeling van een geslacht van strijders, en het geloof van een Waldenzer zendeling was gegrift in de ziel van een geboren ridder. Hoewel de leer van Christus haar goddelijke eigenschappen behoudt, ontleent zij haar uitdrukking aan de ziel, die haar omhelst.

Ten allen tijde, maar vooral nu in het vuur van zijn jeugdigen ijver zou Henri zich met evenveel

dapperheid te midden der Inquisiteurs geworpen hebben, als een kruisridder zijn lans zou gericht hebben tegen een legerbende van ongelooovigen in de vlakke van Palestina.

Maar hem bezielde drangredenen en grondbegeerselen, die den kruisvaders ten eenenmale onbekend waren. En het was in den krachtigen invloed dezer overtuiging, en niet in zijn natuurlijken of geërfdén moed, dat zijn ware kracht lag, hetgeen in de ure der beproeving helder aan het licht kwam.

Terwijl hij zijn geliefkoosd plan steeds voor oogen hield, en aan de volvoering daarvan op elke geoorloofde wijze, die zich voordeed, meewerkte, zelfs tot het vervelende werk, om zich bekend te maken met de kleinste bijzonderheden in het beroep eens reizenden koopmans, betrachtte hij echter den plicht, die het naast voor de hand lag; hij bereidde zich voor om zich gewillig te onderwerpen aan de uitspraak der leeraars, teneinde met alle kracht te kunnen arbeiden op welke plaats zij hem ook zouden aanwijzen.

Ter bestemder tijd legde hij zijn examen af voor de Synode der Waldenzer kerk, en „werd door de oplegging der handen geordend tot het werk der heilige bediening.”

Daarna werd hem zijn werkkring aangewezen, en hoe groot was zijn verwondering te hooren, dat de leeraars verlangden, dat hij in Provence en Languedoc zou reizen. Vurig, maar in stilte dankte hij Hem, die dus den wensch zijns harten verhoord had, en hij werd meer dan ooit bevestigd in het geloof, dat door de Voorzienigheid dit gedeelte van het zendingsveld bijzonder voor hem bestemd was. Hij kwam nooit te weten, waaraan het veranderde besluit der leeraars moest toegeschreven worden, maar hij dacht aan den invloed van Arnaud, die bij de Synode tegenwoordig was. Ook kon een gesprek, dat hij met

een der leeraars had gehouden, en waarin hij zijn vurigen wensch geopenbaard had, hieraan wel eenig deel hebben.

Het is te begrijpen, dat hij geen tijd liet verloren gaan om zijn nieuwe loopbaan in te treden. Nog eenmaal trok hij met Arnaud de bergen over, om een kort afscheidsbezoek te brengen in de vallei van Guil. De weinige dagen, die hij daar sleet, bleven hem zijn gansche leven in herinnering. Nooit tevoren vond hij de vallei zoo schoon, de dorpingen zoo goed en vriendlijk, en Aimée, hoe veranderd was het kleine zusje, zooals hij haar nog steeds noemde. Niet langer het vroolijke kind, met wie hij zoo dikwijls gespeeld had, maar een bedeesde, nadenkende jonkvrouw in al de bekoorlijkheid der ontluikende jonkvrouwlijkheid, met diepe blauwe oogen, die ver in zijn ziel schenen te dringen, en toch eenigszins vreesden zijn blik te ontmoeten. Henri betrapte er zich meer dan eens op, dat zijn gedachten onwillekeurig afdwaalden naar een tijd, die ver achter hem lag, toen hij achter zijn meester, den Burggraaf van Beziers, aanreed naar een steekspel, waar de schoone vrouw Beatrice van Toulouse voorzat. Maar welke overeenkomst kon hij zien tusschen het nederige viooltje der valleien en de schitterende roos van het land der zangers? Hij verweet zich dan ook menigmaal zulke grillige overdenkingen, die hij slechts daarmee kon verontschuldigen, dat zij ongeroepen zijn ziel aanroerden, evenals de geur der bloemen in den zomer, of de naklank van eens gehoorde muziek ons treft. Als het beste tegengif voor deze nuttelooze droomerijen hield hij zich onledig met het hooren en bewaren der raadgevingen, die Arnauds veeljarige ondervinding hem geven kon. In zijn geval waren zij hem onmiskenbaar. Het was de gewoonte bij de Waldenzen hun zendelingen twee aan twee uit te zenden: „één, die bekend was met de plaatsen,

wegen, personen en zaken, terwijl de tweede een der nieuw geordende broeders was, die op deze wijze practisch geoeffend werd." Om gegronde redenen kon men deze goede gewoonte in het geval van Henri niet volgen. Hij moest alleen gaan, en het is niet te verwonderen, dat Arnaud zijn veelgeliefden zoon, want als zoodanig beschouwde hij hem toch, niet zonder droefheid en met een treurig voor gevoel zulk een gevaarlijken tocht zag aanvangen.

Er was toch wel reden te vreezen, dat hij zijn gelaat nooit meer zou aanschouwen.

„God ga met u, mijn zoon, Hij voere u weer tot ons,” waren de woorden, die zijn laatste omhelzing vergezelden.

„Zijn wil geschiede,” voegde Henri er zachtkens bij. „Amen,” antwoordde de leeraar. „Zijn wil geschiede aan u en in mij.”

Nog korter dan dit was Henri's afscheid van zijn kleine zuster; de ruwe, maar hartelijke Margo sprak meer dan allen, en dat was goed, want is het niet een verlichting, het pijnlijke stilzwijgen, dat te veel zou openbaren, afgebroken te zien door een vloed van alledaagsche woorden, die niets uitdrukken?

De leeraars hadden Henri van een voldoende som gelds voorzien uit het fonds, dat voor zulke doeleinden door de vrijwillige bijdragen der Waldenzen en van hun vrienden saamgebracht was.

De eerste tocht van den jongen zendeling was nu naar Marseille, waar hij zich voorzag van die zaken, welke hij noodig dacht te hebben: kanten, zakdoeken, ringen en reukwerken, die hem niet alleen toegang zouden verschaffen tot de edele vrouwen van het land zijner geboorte, maar ook niet beneden de aandacht zouden zijn van de prachtlievende en dikwijls verwijfde heeren. De Waldenzen van dien tijd hadden bondgenooten en geheime aanhangers in bijna al de groote steden van zuidelijk Europa, vooral in

het zuiden van Frankrijk, en Henri had nauwkeurige aanwijzingen gekregen van hen, die in Marseille zijn gevoelens deelden en hem in zijn werk zouden ondersteunen.

In ruil voor hun goede diensten, bracht hij hun welkome berichten van de valleien, en versterkte hun geloof onder de moeilijkheden, waaraan zij blootgesteld waren sedert de noodlottige vervolging.

Hij vond te Marseille een bejaarden leeraar van de Dauphineesche Alpen, Victoir genaamd, die in vorige jaren menigen zendingstocht in gezelschap van zijn aangenomen vader, ondernomen had. De oude man luisterde met tranen in de oogen naar Henri's mededeeling aangaande zijn ouden vriend, die met de warmte eener innige gehechtheid gedaan werd. „Hoe wenschte ik,” zei hij, „dat ik hem nog eens zien kon voor mijn dood,” en daaraan paarde zich een andere wensch: „Och, dat ik bij mijn eigen volk kon sterven en daar begraven worden.”

„En waarom zoudt ge niet, vader?” vroegde Henri.

„Waarom niet?” herhaalde de oude man, „zwakker lieden hebben wel langer reis gemaakt.”

„Het zou mij niet ophouden,” hervatte Henri, „een gedeelte van mijn weg terug te gaan, want ik zou gaarne door het noordelijk gedeelte van Dauphiné trekken, en indien mijn geleide en mijn arm u van dienst kunnen zijn, vader, dan zal het mij een eer zijn, zoo gij er over beschikken wilt.” Deze zaak was spoedig besloten, en Henri verleende den ouden reisgezel zijn bereidvaardige diensten, tot hij hem tot op een korten en gemaklijken afstand van Abriës gebracht had, waar hij zeker was door broeders in den geloove verwelkomd te worden.

Henri had gebruik gemaakt van die omstandigheden, welke de reisgelegenheden aanboden, om nu en dan eens een gepast woord te spreken tot medereizigers, of tot de bedienden der kleine herbergen,

waar zij hun intrek namen; maar het was niet voor hij zich alleen bevond, dat zijn reizend dienstwerk als aangevangen kon beschouwd worden.

Van zulk een dienstwerk bezitten wij een kostbare reliquie, versteend en gegrift op den harden bodem van de nachtstudiën eens inquisiteurs. „De Waldenzer zendelingen,” zegt Rainier, hun bittere vijand, „krijgen toegangen tot de hoogere klassen door als marskramers rond te reizen. Aan personen van aanzien bieden zij zaken als ringen en sluiers ten verkoop. Nadat de aankopen gedaan zijn, en men den marskramer gevraagd heeft: „Hebt gij niets anders te verkoopen?” antwoordt hij: „Ik heb nog kostbaarder kleinoodiën, en ik zou ze u ten geschenke willen geven, wanneer gij belooft mij niet aan de geestelijkheid te verraden.” Zich op dat punt gerustgesteld ziende, gaat hij voort: „Ik heb een paarl, die zoo schittert, dat zij den mensch God kan doen kennen, en een andere zóó kostbaar, dat zij de liefde tot God ontsteekt in de harten van hen, die haar bezitten. Hij spreekt van paarlen in figuurlijken zin; dan zegt hij een gedeelte uit de Schrift op, waarmee hij zeer bekend is, zooals dat van Lucas: „En de engel Gabriël werd gezonden,” of de woorden van Jezus in Johannes XIII: „En vóór het feest,” enz. Wanneer hij ziet, dat hij geslaagd is om de aandacht zijner hoorders te boeien, wijst hij hen op dit gedeelte van Mattheus XXIII of Markus XII: „Wee u, want gij eet de huizen der weduwen op,” enz.

Wanneer hem gevraagd wordt, wie hiermee bedoeld worden, antwoordt hij: „De geestelijkheid en de geestelijke orden.” Dan vergelijkt de ketter den toestand van zijn kerk met dien der Roomsche Katholieke. „Uw priesters,” zegt hij, „zoeken vertoonning in hun gewaad en in hun handelingen; zij beminnen de vooraanzittingen, en worden gaarne meester, Rabbi, genaamd, maar wij zoeken zulke

meesters niet!... En omdat wij het ware Christelijke geloof bezitten, een zuivere leer verkondigen en een rein leven prediken, vervolgen de Farizeën en Schriftgeleerden ons ter dood toe, zooals zij Christus zelf vervolgden." Na deze en dergelijke redevoeringen gaat de ketter voort om tot zijn toehoorder te zeggen: „Onderzoek en beproef nu wat het zuiverste geloof en de meest volmaakte godsdienst is: die der Roomsche kerk of der onze, en kies dan welken gij wilt." Aan deze schets, die de handelingen van Henri en velen zijner broeders in het licht stelt, moeten wij nog een gewichtige opmerking toevoegen. Hij wist, dat alleen het licht de duisternis kan overwinnen, en dat geen ontkenningen alleen, maar ook vaste waarheden van noode zijn om de ziel rust te doen vinden, want anders was het van weinig belang haar leugenachtige toevlucht te berooven. Daarom was het middelpunt van zijn prediking de liefde van Christus, en niet de zonde van „de geestelijkheid en der geestelijke orden." Hij deinsde er niet voor terug zijn hoorders te zeggen, dat vasten, zelfkastijding noch vergiffenis van den priester hun zonden konden wegnemen, maar hij wees hen eerst op Hem, wiens bloed voldoende was om hun geweten van de doode werken te zuiveren. Hij wist, dat er vermoeide harten gevonden werden onder het stalen harnas van den ridder, het geborduurde gewaad van de edelvrouw en het ruwe kleeid van den boer; en het was zijn hoogste en edelste streven om deze harten tot den grooten drager onzer lasten te brengen.

V.

HET KASTEEL.

Op een zoelen zomerdag zien wij Henri beladen met zijn pak, en zeer vermoeid, langzaam voortgaan op den stoffigen weg; de hemel was grijs en beneveld daar de ongewone hitte, en de beschroeide en bestoven olijfboomen, de eenige in het gezicht, zagen er uit als had de zon hun laatste levenssappen opgedroogd. Den vorigen dag was hij den Rijn overgetrokken, en bevond zich eigenlijk eerst nu in Languedoc, het land zijner geboorte.

„Ik kan niet meer dan twee mijlen van de plaats mijner bestemming verwijderd wezen,” dacht de jonge koopman, die met vermoeide leden, maar met een moedig hart voorwaarts schreed. Bij den volgende hoek zal ik waarschijnlijk het kasteel van Montmartre zien. — Ik herinner mij, dat het zich onverwachts aan het oog van den reiziger voordoet. Geve God, dat ik in de gelegenheid moge zijn om de vriendelijkheid, die de Heere mij bewees, toen ik negen jaar geleden als een arm, uitgeput, beklagenswaardig kind aan zijn deur kwam, nu tienvoudig aan zijn hart te vergelden en opene Hij zijn hart, en dat van anderen onder zijn dak, om te luisteren naar de woorden, die door

Weinige uren later klopte hij aan de gegrendelde poort van het statige en sterke kasteel van den Baron van Montmartre.

mijn onwaardige lippen tot hem zullen komen."

Weinige uren later klopte hij aan de gegrendelde poort van het statige en sterke kasteel van den Baron van Montmartre, waar hij op zijn reis naar de valleien zoo gastvrij ontvangen was. Na eenig wachten verscheen een ruwe, norsche portier, die Henri's verzoek om binnengelaten te worden kortaf weigerde.

"Wij hebben hier geen schoone dames," zei hij, "die uw opschik en snuisterijen van noode hebben, en mijn heer is niet op landloopers gesteld."

Henri was door deze weigering niet uit het veld geslagen, maar trachtte door overreding zijn doel te bereiken, toen een rijk gekleed ruiter, door een koppel honden gevolgd, op de poort kwam toerijden, die door den portier onmiddellijk met onderdanige gehoorzaamheid opengeworpen werd. Henri zag op, en verwachtte het welbekende gelaat van den jongen heer te zien, die hem eens zoo vriendlijk bejegend had. Hij was teleurgesteld; één blik was voldoende om hem te overtuigen, dat het lichte haar en de lichte baard en het bleeke sproetige gelaat met het smalle voorhoofd van den ruiter niet aan Gaspard de Montmartre behoorden.

Onderwijl was de ruiter afgestegen; hij wierp den portier de teugels toe, en blies op een zilveren jachthoorn, die aan zijn zijde hing, toen opeens zijn oog op Henri viel, dien hij zeer uit de hoogte, doch eenigszins nieuwsgierig opnam.

"Wie is die snaak?" vroeg hij.

Henri trad naderbij, boog voor den jongen ruiter, en antwoordde voor zichzelf:

"Mijnheer, ik ben een koopman, ik ben van de groote stad Marseille hierheen gereisd met mijn waren. Indien gij 't mij vergunt, dan heb ik verscheidene zaken, die . . ."

"Hebt ge kappen en riemen voor valken?" viel de jonge edelman hem in de rede.

Gelukkig was Henri van deze zaken voorzien, dus antwoordde hij toestemmend.

„Dan zal ik ze eens op mijn gemak nazien. „Etienne!” vervolgde hij tot een knaap met een somber uiterlijk; die op het blazen van zijn hoorn te voorschijn gekomen was, „breng dien man naar de kleine, roode kamer, en laat hem daar wachten, tot ik kom.” „Maar hoor,” voegde hij er bij, „bega geen van uw lompheden, of ge zult met den hofmeester te doen krijgen, en die laat niet met zich spotten.”

De page wendde zich zwijgend af, en wees den weg door de lange en sombere gangen van het kasteel. Nauwlijks waren zij buiten het gehoor, of hij mompelde met een gemelijk gelaat: „Weinig gehoorzaamheid zoudt ge van mij ondervinden, zoo ik maar niet vreesde mijn schouders met de zweep in aanraking te brengen.”

„Is die jonge man dan niet de zoon van uw heer, den Baron? vraagde Henri.

„In trouwe niet. Hij is een bloedverwant van mijn heer, Bertrand d'Aymonet.”

„En zijn zoon?”

„Ach mijnheer, die is ziek. Een jaar geleden heeft hij op de jacht zijn rechterarm gebroken, en sedert is hij nooit meer dezelfde geweest; ook zeggen de geneesheeren, dat hij er nooit geheel van zal opkomen. De heiligen mogen hem genadig zijn. Hij had een open hart en een warme hand en was niet als —”

Henri had weinig lust zulke gevaarlijke vertrouwelijke mededeelingen uit te lokken, en viel hem daarom in de rede door naar den Baron te vragen.

„Hij is niet meer, die hij placht te wezen. Hij wijdt zich den laatsten tijd veel aan den godsdienst, tenminste sedert de komst van den nieuwen biechtvader, die ons zware boetedoeningen oplegt en een streng Katholiek is.”

Terwijl de knaap dit zei, nam zijn gelaat een

vreemde uitdrukking van walging en afkeer aan.

„Hier zijn wij er eindelijk,” riep hij, en bracht Henri in een groot, sierlijk gemeubeld vertrek met tapijten behangen, waarin rood de hoofdkleur was.

„Ik durf hier niet blijven, maar ik zal u wel weer zien.”

Hiermeê sprong zijn gids de nauwe trappen af, om in de vertrekken der bedienden het welkomen nieuws mee te deelen, dat een reizend koopman in het kasteel was gekomen, en dat zij weldra gelegenheid zouden hebben hun nieuwsgierigheid te voldoen aan de waren en de verhalen uit vreemde streken.

Alleen gelaten ontgespte Henri zijn pak en viel uitgeput van vermoenis op een stoel neer. Hij was meestal gastvrijer ontvangst gewoon in de plaatsen, waar hij zich ophield; want in die dagen werden lieden van zijn beroep even welkom ontvangen in de zalen der edelen als aan den haard der eenvoudige lieden. Maar hij had geleerd zich in al deze dingen te schikken, en hij hield het einddoel steeds zóó vast voor oogen, dat hij betrekkelijk minder lette op de genoegens en ongemakken van den weg, die daartoe leidde. Kon hij maar aan één hart binnen deze muren vrede brengen. Uit de woorden van den page bleek, dat die hier treurig gemist werd.

Zijn gedachten werden echter spoedig verward, en leunende op zijn pak viel hij op zijn stoel in slaap, niet ver van een gordijn, dat de kamer, waarin hij zich bevond, van een ander vertrek scheidde.

Hoelang hij geslapen had, wist hij niet, toen hij gewekt werd door luide stemmen in de aangrenzende kamer. Hij kon niet vermijden te hooren, wat er gesproken werd, hoezeer hij er ook tegen opkwam de rol van luistervink te spelen. Iemand eischte, meer nog dan hij het wel vraagde, een som gelds ter leen, die hem op een onbeschrijflijken toon van verachting en afkeer geweigerd werd in bewoordingen als deze :

„Zoo ik goud had, ik zou het liever gesmolten door uw keel gieten, dan het u voor uw genoeg te leenen.”

De toon, waarop geantwoord werd, getuigde van weinig minder afkeer, en was veel toorniger.

Henri meende de stem van Bertrand d'Aymonet te herkennen.

„Ik zeg u, Gaspard, dat ik eens uw goud bezitten zal, en tevens den naam en de rechten, die gij wederrechtelijk verkregen hebt.”

„Al is mijn rechterarm verminkt,” luidde het weerwoord, „toch is mijn linker sterk genoeg, om mijn rechtvaardige zaak tegen zulk een lafaard als gij zijt te verdedigen.”

„Rechtvaardig,” brulde Bertrand in dolle woede. „Rechtvaardig, dat het land van Montmartre overgaat van zijn eigen maagschap op —”

„Zijn zoon, den zoon wiens recht om dien naam te dragen en dat wapenschild te voeren door zijn edelen leenheer en bondgenoot, den Graaf van Toulouse, erkend is.”

„Ja waarlijk,” grijnsde d'Aymonet, „door dien ketterschen Graaf, wiens goederen bij een besluit van de Heilige kerk aan een ander gegeven zijn, — en die andere, de dappere De Montfort, heeft zijn ridderlijk woord gegeven om mij te ondersteunen.”

De kreet, dien Henri's ontsteltenis hem afperste, toen hij deze woorden vernam, had men wel in de andere kamer kunnen hooren.

In zijn afgelegen verblijf in de valleien had hij niet eens gehoord, dat de Graaf van Toulouse zijn dapperen en edelmoedigen neef in diens ondergang gevolgd was. En had De Montfort ook zijn bezittingen bekomen? Had het hem zóó weinig gebaat, dat hij zijn hulpelooze en getrouwe leenmannen aan zichzelf had overgelaten, en eer, geweten en genade verzaakt had, om zich als slaaf aan Rome te verkoopen?

Hoe bitter moest het na dit alles nog zijn te bezwijken als een martelaar, maar zonder kroon — eerloos en zonder troost.

Op dit oogenblik dankte Henri de la Vaur God vurig voor de korte loopbaan van zijn vereerden meester en diens treurig maar vlekkeloos uiteinde,

Er zijn tijden, wanneer het beste, dat men zelfs op aarde doen kan, is te sterven, en in meer dan één zin zijn de woorden onzes Heeren waarheid, dat hij, die zijn leven zal willen behouden, het zal verliezen.

Geheel vervuld met deze gedachten, hoorde hij niet langer naar den hevigen twist der twee jonge mannen. Maar ten laatste trokken eenige woorden zijn aandacht door den toon van hartstochtlijken ernst, waarop zij geuit werden. De spreker was degene, wiens gelaat hij nog niet gezien had. In antwoord op een beleedigende uitdrukking over de uitgebreide goederen der Montmartres riep hij uit:

„Groot zijn zij en rijk, maar er zijn nog andere zaken om naar te streven. Waren zij alleen de twist-appel tusschen ons, minder scherpe wapenen dan het zwaard zouden die oneenigheid kunnen vereffenen. Maar luister, Bertrand d'Aymonet. Ik wil niet dat er misbruik van het vertrouwen mijns vaders gemaakt wordt, dat men in zijn ouderdom de grondregels van zijn gansche leven omverwerpt, en dat zijn naam, zijn land en zijn rijkdommen gebruikt worden, om zaken te bevorderen, die hij in zijn ziel verfoeit — de zaak van Langue d'Oil tegen Langue d'Oc; van Anjou en zijn ruwe aanhangers tegen de vrije heeren van Provence, van priesterbedrog en eerlooze vervolgingen van menschen, die hun haardsteden en hun leven verdedigen. In dezen twist zal ik mij wagen, en zoo helpe mij God, ik zal met mijn linkerhand als een trouw ridder het recht tegen een lafaard en een verrader verdedigen.”

Het antwoord, zoo dat al gegeven werd, was te zacht om het oor van Henri te bereiken, maar hij hoorde, hoe iemand de kamer verliet en de trap afdaaldé. Daarop volgde een lang stilzwijgen, slechts door een zwaren, diepen zucht afgebroken. Eindelijk scheen het, dat iemand met langzamen en onvasten stap de kamer doorschreed, en op hetzelfde oogenblik werd het gordijn weggetrokken. Henri twijfelde er geen oogenblik aan, of hij bevond zich in de tegenwoordigheid van den erfgenaam van Montmartre, hoewel hij in plaats van den schoonen, vroolijken knaap, die hem eertijds met vriendelijke woorden en daden verkwikt had, nu een jongen ridder voor zich zag staan, wel is waar groot en statig van gestalte, maar vervallen en uitgeteerd, als 't ware tengevolge eener ongeneeslijke wonde, terwijl zijn gewaad wel rijk was, maar sporen van onverschilligheid en wanorde droég. Op het zien van Henri schrikte hij; zijn gelaat werd rood van verrassing en misschien ook wel van ongenoegen, bij de gedachte, dat deze vreemdeling kon geluisterd hebben. „Wie was zoo dom u hier te brengen?” vraagde hij op verstoorden toon.

Henri wilde den page niet verraden, die hem, zooals hij reeds vermoedde, niet in de kleine, maar in de groote, roode kamer gebracht had.

„Ik moest hier wachten op een jongen heer, dien ik aan de poort gezien heb,” was zijn antwoord.

„En hoelang hebt gij wel op zijn komst gewacht?”

„In trouwe, mijnheer, dat kan ik u niet zeggen, want uitgeput van mijn tocht viel ik in slaap.”

„Goed. Men had u echter wel eerst naar de eetzaal kunnen brengen, wat brood met vleesch en een beker met rooden wijn zouden uw slaap niet verontrust hebben.”

Henri boog. „Indien mijnheer het vergunt, zou ik

gaarne van deze gelegenheid gebruik maken, om hem mijn waren te laten zien."

„Het is de moeite niet waard, koopman. Jammer voor u, dat hier geen schoone dame is om uw zijde en uw doeken te bewonderen."

En hij glimlachte; een glimlach, die Henri naar het verleden terugvoerde, en hem dat vreemde geheimzinnige gevoel deed ondervinden, dat wij allen kennen, van een blik of van woorden, die wij vroeger gezien of gehoord hebben, zonder dat wij weten waar of wanneer.

Hij antwoordde ernstig:

„Toch ben ik verheugd iets te hebben, waaraan mijnheer behoefte gevoelt."

Waarschijnlijk uit louter welwillendheid, vraagde Gaspard de Montmartre, of hij onder zijn voorraad eenige dier lange, kunstig gevlochten zijden koorden had, die door ridders van dien tijd veel aan hun helmen gedragen werden. Gelukkig had Henri ook deze voorhanden; hij bracht ze te voorschijn, en de jonge ridder, die zich op den zetel geworpen had, door Henri bij zijn binnenkomen verlaten, liet ze lusteloos door zijn vingers gaan. Henri zag hem, terwijl hij dit deed, met droeve belangstelling aan. Wist hij dan niet, hetgeen anderen maar al te wel wisten, dat hij naar alle waarschijnlijkheid nooit meer helm of borstharnas dragen zou? Onderwijl had Montmartre zijn keuze bepaald, en daarvoor betaald.

„Ik behoef niet te vragen, vanwaar gij komt," zei hij, toen Henri hem eenig zilvergeld in ruil voor zijn goed gaf, „gij spreekt de taal van Langue d'Oc zooals maar weinig bewoners. Ik zou u voor een dichter, of minstens een zanger houden, die door de noodlottige vervolgingen van beschermers en brood beroofd, meer voordeel zag in het verkoopen van kant, dan in het zingen van liederen, ware het

niet," voegde hij er met een lach bij, „dat geen beoefenaar der fraaie kunsten zich ooit met vrucht op handelszaken toeleigde."

„Ik ben dichter noch zanger", antwoordde Henri, „maar wel een bewoner van Langue d'Oc, en ik heb in deze oorlogen helaas veel meer dan beschermers en levensonderhoud verloren. Maar ik kan mijnheer nog andere waren toonen," ging hij voort, want hij had reeds een plan van aanval gevormd. Het was wel is waar gewaagd, maar tot zekere hoogte was hij bekend met den bodem.

„Ik heb niets meer noodig," antwoordde de edelman.

„Ik heb," zei Henri, de oogen ernstig op hem vestigende, „ik heb en breng u mijnheer, hetgeen gij het meest van noode hebt."

Gaspard de Montmartre veranderde van kleur. Kon dit een aanslag zijn van d'Aymonet, of van zijn waardigen bondgenoot Vidal, den zwarten Katholiek, den biechtvader, en nu bijna den dwingeland van den ouden Baron? Of kon deze koopman (naar zijn uiterlijk te oordeelen, een schrander onverschrokken jongeling) zijn gesprek met zijn vijand gehoord hebben; en wilde hij hem nu onderhandsche hulp aanbieden, om een plan tot wraakneming te volvoeren? Wie zei, dat er tusschen deze vreemde flesschen met reukwerk niet eenig vergif kon zijn? Neen, den hemel zij dank, zóóver was het met hem nog niet gekomen, hij wilde slechts eerlijke wapens gebruiken.

Henri hernam weer: „Ik heb kostelijke geneesmiddelen."

„Die heb ik ook," antwoordde Gaspard losweg, vast besloten zich in geen geval te verraden. „Dat zeggen de geneesheeren tenminste."

„De geneesmiddelen, die ik bezit," voer de zending-koopman voort, „genezen niet het verganklijke lichaam, maar de onsterflijke ziel. Ik heb er een, dat vrede aanbrengt."

„En gij — gij zijt?” vroegde Gaspard in afgebroken woorden. Zijn ontroering belette hem voort te gaan.

„Ik ben niets dan een man belast met het spreken van woorden Gods tot allen, die mij willen hooren.”

„Gij zijt een Albigenzer ketter.”

Henri was verrast door deze spoedige gevolgtrekking. „Geloofst gij dan,” vroegde hij, „dat kettters alleen dit geheim des vredes bezitten?”

„Neen,” antwoordde de jonge man, die zijn bejaardheid weer verkregen had, „maar ik moet nog leeren, wat het is vrede te smaken. Ik houd het louter voor een klank, een naam en gedeelte van het Pax Vobiscum van een zingenden monnik.”

Hij sprak met bittere scherts, of liever in bitteren ernst. „In alle geval,” sprak Henri, „ben ik in goed gezelschap beleedigd,” en hij herhaalde de regels uit de Nobla Leyçon:

Si wea aleun bon, que ame et tema Jeshu Xrist etc.

Tot zijn groote verwondering vervolgde Gaspard de Montmartre het slot.

„En vreest gij niet, Waldenzer,” voer hij voort, „om tot mij van ketterij te spreken? De Montmartres zijn altijd getrouw geweest aan het Katholieke geloof. Ik heb u geen zekerheid gegeven, geen veiligheid beloofd, en ik behoef slechts aan deze bel te trekken, om u in tegenwoordigheid te brengen van hem, bij wien uw leven geen uur zeker is. In dit kasteel bevindt zich een monnik, die door den Paus tot inquisiteur in zake van ketterij benoemd is; hij is wreed, meedoogenloos en even streng in zijn voornemens als in hun volvoering. Eén woord tot hem, en gij zijt verloren.”

„En dat woord zal nimmer komen over de lippen van den heer Gaspard van Montmartre,”

„Hoe kent gij mij?”

„Door uw gelaat en uw hart ; dat hart, welks ware stem ik hoor door de toornige woorden heen, die uw lippen uiten, en welks grootste behoefte uitgaat naar iets onbestemds, dat u de aarde niet kan geven, noch de hemel, zooals uw priesters u dien voorstellen. Hoordet gij ooit het verhaal van Gods liefde voor zondige menschen?”

„Ik heb gehoord, hoe God de goeden liefheeft.”

„Hij heeft zondaars lief; hen, die ver van Hem afgedwaald zijn; hen, die Hem verlaten en vergeten hebben. Hoor eens, hoe Hij jegens u gezind is.”

En Henri verhaalde de schoonste en aandoenlijkste der gelijkenissen: die van den Verloren Zoon. Gaspards oogen wendden zich niet van hem af, noch verloren hun uitdrukking van vurige, ingespannen, bijna pijnlijke belangstelling, tot hij kwam aan de woorden: „Ik zal opstaan en tot mijn vader gaan”; toen wendde hij plotseling zijn gelaat af, en bedekte het met de handen.

Toen Henri geëindigd had, heerschte er stilte; hij zag, hoe Gaspards gansche lichaam beefde, terwijl een geluid als van onderdrukt weenen zijn oor bereikte.

Maar eensklaps hief Montmartre het hoofd op; bijna geheel vrij van alle sporen van ontroering.

„Stil,” zei hij op angstig fluisterenden toon, „ik hoor voetstappen, wij moeten niet aldus overvallen worden. Maar ik moet en zal u weerzien. Ik heb misschien evenveel aan te hooren als mee te deelen. Het is de tijd voor het avondeten, begeef u onder de overigen; eet, drink en wees zoo vroolijk en ongedwongen, als u mooglijk is, maar pas op, verraad u niet, want de monnik Vidal is een ware adder. De hofmeester zal u een goede slaappleaats aanwijzen, en morgen komt gij — hier — een uur na zonsopgang.”

Hij kon niets meer zeggen, want op dat oogenblik

kwam een monnik in zijn zwart amtsgewaad en met zoolen aan de voeten de kamer binnen; hij scheen een vriendelijk, gul, goedaardig man te zijn, en Henri vraagde zich af, of hij inderdaad aan de beschrijving beantwoordde, die Gaspard de Montmartre zoeven van hem gegeven had.

VI.

DE WEG DER OVERTREDING.

Terwijl de bewoners van het kasteel Montmartre hun rustigen slaap genieten met uitzondering van een, wiens oogen open worden gehouden door lichaams-smart, geestelijken angst en verslagenheid, kunnen wij een korte opheldering geven van de bijzondere omstandigheden, die deze plaats te dier tijde tot het tooneel van een ingekankerden en doodelijken haat maakten. De Baron was een man van gevorderden leeftijd; dapper en oprecht zoover als zijn niet al te zeer verlicht geweten hem dit deed zijn, terwijl hij nu en dan bewonderenswaardige blijken van edelmoedigheid gaf. Maar tevens was hij trotsch, stijfhoofdig en in hooge mate eigenzinnig. Hoewel bijgeloovig en onwetend, bezat hij geen geringe mate van natuurlijke scherpzinnigheid, en was hij zeer dikwijls hoogst nauwkeurig in zijn gevolgtrekkingen. Maar zijn geestelijke blik was van die soort, welke duidelijker ver verwijderde voorwerpen onderscheidt, dan die, welke vlak onder de oogen komen.

Zijn staatkundige gevoelens waren beter dan die der meeste zijner tijdgenooten; maar tengevolge van de drift en het vooroordeel, die hem de voorschriften van het gezond verstand deden voorbij zien, was zijn

dagelijksch leven een aaneenschakeling van allerlei misgrepen.

Uit een staatkundig oogpunt beschouwde hij de vervolging tegen de Albigenzen met onverholen afkeer. Met het onderdrukte volk had hij echter niet het minste medegevoel. Hij beschouwde hen als een troep dweepers, met wie men liever niets te doen moest hebben, en die zeer dwaas handelden met hun leven op te offeren voor hun bespiegelende denkbeelden, die hij verklaarde nimmer te zullen begrijpen, hetgeen niet te verwonderen was, daar hij gedurende zijn gansche leven nooit een enkel uur aan hun ernstige overdenking gewijd had. Dit echter begreep hij, dat de aanhangers dezer secte vijanden waren van de bestaande orde van zaken, en vooral van de Roomsche geestelijkheid.

Lieden van zijn slag zijn gewoonlijk behoudend, en hoewel hij de verdorvenheid ¹⁾ der geestelijke orde duchtig kon beschimpen, wanneer de roode wijn van Langue d'Oc het bloed sneller door zijn aderen deed vloeien, of een schandelijk verhaal van priesterlijke schraapzucht of onzedelijkheid hem ter oore kwam, zoo brachten deze uitbarstingen van drift hem niet tot een gevestigde overtuiging, die hem tot handelen had kunnen aansporen, maar verge-

1) De onbegrensde verdorvenheid der geestelijkheid had, zooals wij gezien hebben, menig onderwerp aan den spotzieken geest der zangers geleverd. De schraapzucht, veinzerij en laagheid van dezen stand, had dien zoowel bij de edelen als bij het volk in minachting gebracht. De priesters en monniken hielden zich voortdurend onledig met het berooven van zieken, weduwen en weezen en allen, die het ongeluk hadden binnen hun bereik te komen; terwijl zij het geld door de schandelijkste middeelen afgeperst, in ongebondenheid en dronkenschap doorbrachten . . . De edelen gevoelden zulk een afkeer van de geestelijkheid, dat zij hun kinderen niet tot priester wilden laten opleiden. De kerkelijke ambten, die zij te begeven hadden, schonken zij aan bedienden en onderhoorigen. De uitdrukking: „Ik zou liever een priester zijn dan zulk een onwaardige daad begaan”, werd spreekwoordelijk.

noegde hij zich met den stroom mee te drijven als een vrij getrouw lid der Katholieke kerk, en „een goed Christen,” tenminste in de schatting van den vriendlijk meegaanden priester, die gedurende vele jaren het ambt van biechtvader met wederzijdsche goedkeuring vervuld had. Kortom, de Baron was een wereldsch man en vervuld met de zaken, belangen en dingen, die gezien worden, terwijl zijn begrip der dingen, die niet onder het bereik der zintuigen liggen, zeer onzeker en onbestemd was. Zijn afkeer tegen de vervolgingen, voorzoover die ging, berustte op goeden grond; hij begreep wat de gevolgen dier beweging zijn zouden, hetgeen later bevestigd is geworden, niet alleen door de uitroeijing der Albigenzen, maar door de verwoesting van de schoone streken door hen bewoond; hij zag hoe de welvaart, de onafhankelijkheid en de nationaliteit van de volken, die de Langue d’Oc spraken, op het spel stonden, en hij voorzag reeds in de toekomst de ontvolking van het zuidelijk Frankrijk, den onherroepelijken ondergang van de taal en de letterkunde der zangers en dichters, en eindelijk de bloedige overweldiging door een noordelijken nabuur. Er was vooral één zaak, die hem dit geval bijzonder helder deed inzien.

In vroegere jaren had zijn huis vele belangrijke voorrechten van den Graaf van Toulouse ontvangen, en dit vergolden door een getrouwe gehechtheid — die het midden hield tusschen bondgenoot- en leenmanschap — aan den regeerenden Graaf. Het doorlichtige huis van Toulouse was in dien tijd het machtigste van zuidelijk Frankrijk, en zijn Graven ontbrak niets dan de naam om Koning te zijn. Maar door den vervolgingsoorlog werd hun macht en grootheid in het dreigendste gevaar gebracht, en De Montmartre begreep, dat wanneer zij bezweken, de vele kleinere Vorsten, Burggraven, Baronnen en Heeren,

die in hun paleizen vorstelijke praal tentoonspreidden, en een onbeperkt gebied voerden, weldra de slachtoffers van den vijand zouden worden en de geheele stand van zaken dan een zeer ongunstige wending zou nemen, voorzoover hij, Bertrand de Montmartre, er in betrokken was. Daarom was het teeken van het Witte Kruis en allen, die dat voerden, even hatelijk in zijn oog. Verbeeldt u dus zijn verontwaardiging, toen hij hoorde, dat zijn naaste bloedverwant, de Heer d'Aymonet, zoon eener overleden zuster, onder den invloed eener godsdienstige dweperij zich bij de voorstanders van den kruistocht had geschaard, en zich zelfs op aanraden van een zinneloozen monnik — zoo durfde de Baron in zijn woede den geduchten St. Dominicus noemen — bereid getoond had de belangen van zijn huis en van zijn beste vrienden en landgenooten te ondermijnen.

Nu stond er tusschen den afvalligen Heer d'Aymonet en de geheele erfenis van den Baron De Montmartre slechts een gebrekkig en ziekelijk kind. Montmartre was op gevorderden leeftijd gehuwd; zijn vrouw stierf na weinige jaren, hem een kindje nalatende, dat naar alle waarschijnlijkheid nooit lang genoeg zou leven, om zijn landen en waardigheden te erven, en al bracht hij het zoover, toch te zwak zou zijn om ze onder al de stormen van die ruwe tijden te bewaren.

Het was dientengevolge een groote verlichting voor den Baron, toen een groepje predikmonniken, die op hun reis door het land gastvrij op zijn kasteel ontvangen waren, hem de vergunning vraagden het kind mee naar hun klooster te nemen, waar, zooals zij verhaalden, menige genezing was bewerkt door bemiddeling van den heiligen Nikolaas, den bijzonderen beschermer van kinderen, en door den invloed van eenige beroemde reliquieën, die zij bezaten. De Baron was bijgeloovig genoeg, om geloof aan deze

verhalen te slaan; hij vergunde het kind met de monniken te gaan, voorzag hem van een behoorlijk geleide, en voegde er een ruim geschenk bij, als een voorspel van wat hij zou willen geven als de genezing volgde. De tijd ging voorbij, de monniken gaven de gunstigste berichten aangaande den kleinen Gaspard, maar verlangden een langer verblijf in de zuivere lucht der Dauphinéesche Alpen (waartusschen het klooster gelegen was), en bij de geestelijke voorrechten, die hij ondersteld werd te genieten. De Baron stemde maar al te bereidwillig toe, want wat zou hij op zijn kasteel met een ziekelijk, moederloos kind doen?

Hij zond nog meer goud naar het klooster, en deelde zijn voornemen mee om zijn zoon te komen opzoeken, welk plan men hem echter gemaklijk deed uitstellen. De monniken bedoelden in den beginne geen opzettelijk bedrog, maar zij werden er van stap tot stap toe geleid. Het was een groote verleiding om valsche berichten te geven, om „beter” voor „erger” en „sterk” voor „zwak” te schrijven, waar die kleine woordjes zoo licht op het perkament neergezet, mild met talrijke goudstukken beantwoord werden.

Door den grooten afstand en het zeldzame verkeer in die dagen konden zij hopen niet ontdekt te worden, temeer daar zij de voorzorg genomen hadden, om zijn gevolg van hem te verwijderen, en door hun handlangers te vervangen, terwijl zij ook zorg droegen, dat de lieden, die de gemeenschap tusschen het kasteel en het klooster onderhielden, tot de hunnen behoorden. Het voorgenomen bezoek van den Baron beschouwden zij als zeer onwaarschijnlijk. Geheel verdiept in andere zaken en volkomen argeloos, liet deze dan ook zeven jaren voorbijgaan voor hij zijn zoon terugeishte; maar toen deed hij het ook op een wijze, die uitvluchten noch uitsstel toeliet, terwijl hij tevens zijn voornemen mee-

deelde om zijn zoon in persoon te komen halen. Dit bericht viel als een donderslag op de verschrikte monniken. Langen tijd hadden zij werkelijk gehoopt, dat het kind zijn zwakte zou te boven komen en zijn gebrekkigheid eenigermate zou vergroeien. Maar toen het tegendeel bleek waar te zijn, hadden zij den moed niet, noch waren zij oprecht genoeg dit te bekennen, en in spijt van al hun zorgen was het kleine graf van Gaspard de Montmartre reeds gedolven op de begraafplaats van het klooster, toen de bode van den Baron hen bereikte.

Nu konden zij, in plaats van op rijke belooningen te hopen, den woedenden toorn van den machtigen edelman verwachten.

Juist op dit oogenblik bracht het toeval — zoo het toeval is, dat de werktuigen voor hun halfbewuste misslagen zoo vaak in de handen der slechte menschen voert, — hen in aanraking met een schoonen gezonden knaap, die eenigszins op Gaspard geleek en van denzelfden leeftijd was.

Indien er met omzichtigheid op het bijgeloof van den Baron gewerkt werd, zou het niet moeilijk zijn hem te doen gelooven, dat de gebeden tot den heiligen Nikolaas zulk een in alle opzichten gunstige herschepping hadden bewerkt, te meer daar Gaspard slechts twee jaar oud was, toen hij van zijn vader scheidde. De grootste moeilijkheid bestond echter hierin, om het gekozen werktuig naar hun wil te buigen, want het zedelijk gevoel van den knaap was sterker ontwikkeld dan dat der monniken, en hij kende zeer goed het onderscheid tusschen goed en kwaad. Maar kwistige beloften van alles, wat de jeugd het meest bekoren kan, verdreven eindelijk zijn bedenkingen, en de zaak werd voldoende geschikt. Het kind was zeer schrander, en begreep de aanwijzingen hem gegeven zoo spoedig en volkomen, dat er geen twijfel bestond, of hij zou zijn rol onverbeterlijk spelen.

Toen dus de Baron met zijn talrijk gevolg zijn lang beloofd bezoek aan het klooster van den heiligen Nikolaas bracht, toonde men den gelukkigen vader een edelen, flinken knaap, groot voor zijn leeftijd, fraai van gelaat en onberispelijk recht van leden. Welke ketter zou na dit alles nog geloof kunnen weigeren aan de machtige tusschenkomst en de wondermacht van den heiligen Nikolaas? De vreugde en de dankbaarheid kenden geen palen, en werden aan den dag gelegd op een wijze, die den monniken het meest welgevallig was. Geen vader was ooit trotscher op zijn zoon; en voornamelijk nu, op het tijdstip van zijn twist met den Heer d'Aymonet betreffende de kruistochten.

Hij dankte al de heiligen, want nu was er weinig kans, dat de afvallige kruisvaarder ooit de uitgestrekte landen van Montmartre zou erven, en de „drie sabelmarters op een veld” in zijn wapenbord zou voeren. Hij begaf zich dadelijk met zijn weergevonden schat naar het hof van zijn vriend Raymond VI, Graaf van Toulouse, waar de knaap tot zijn groote vreugde bewonderd en gevierd werd, en daarna voerde hij hem naar zijn eigen staten, om daar de gelukwenschingen zijner vazallen te ontvangen. In korten tijd won de gewaande Gaspard aller genegenheid, van den biechtvader af tot den minsten slaaf, die het land bebouwde. Er was niet veel gevaar, dat hij zich zelf verraden zou, want hij kon zich niet veel herinneren en had weinig te vergeten; en na verloop van tijd vergat hij als het ware geheel, dat hij een rol speelde, en beschouwde alles, wat hem omringde, als zijn rechtmatig erfdeel. Hij was een dappere, hooghartige knaap, die behagen schepte in allerlei waagstukken en manlijke oefeningen, veel van grappen en vroolijkheid hield, en in hooge mate die hoedanigheden bezat, welke men met het eenigszins onbestemde woord „betooverend” bestempelt.

Wel is waar bemerkte de biechtvader en ook anderen in hem een groote onverschilligheid in zake den godsdienst; vreemd voor iemand, die zijn eerste opleiding in een klooster genoten had; maar de gewone zorgeloosheid der jeugd werd tot verontschuldiging voor elke tekortkoming aangevoerd, en de Baron kon in zijn zoon en erfgenaam geen zweem van iets, dat minder goed was, vinden.

Zoo gingen twaalf of dertien jaren gelukkig en in vrede voorbij. Maar toen volgden de veranderingen elkaar snel op; de oude biechtvader stierf, en werd vervangen door den Cistenciënser monnik Vidal, die zich langzamerhand meer en meer in de gunst van den Baron indrong. Met veel moeite slaagde de sluwe geestelijke er in den Baron te overtuigen, dat het voor het heil zijner ziel noodzakelijk was zich met zijn betrekkingen te verzoenen. Misschien zou de Baron nog wel tot het einde toe volhard hebben, indien d'Aymonet omstreeks dien tijd zijn dood niet gevonden had in den bloedigen en eerloozen oorlog van De Montfort. Zijn zoon was niet aansprakelijk voor zijn dwalingen, daarenboven leefden de verwanten op het tijdstip van diens geboorte in vrede, en was hij nu als vanzelf tot hoofd van het geslacht bestemd. Bertrand d'Amonet werd dus weer in gunst aangenomen en op het kasteel genoodigd. Maar de jonge man was eerezuchtig, en verlangde meer; de Cistenciënser monnik en hij waren geheime bondgenooten, en hun beider doel was den gehaten Gaspard te berooven, en de erfenis op een ander te doen overgaan. Bertrand had de rijkdommen en het land voor zichzelf op het oog, terwijl Vidal de gansche macht der Montmartres aan de belangen zijner orde en aan die van het pausdom trachtte dienstbaar te maken. Door de een of andere oorzaak begonnen zij het bedrog der monniken van den heiligen Nikolaas te vermoeden, en het is niet te veel gezegd,

dat zij hun zielen op het spel zouden willen zetten, om dit vermoeden tot zekerheid te maken.

Reeds hadden zij voorzichtig tot eenige der onderhoorigen van hun twijfelingen gewaagd, maar zij lieten den bedrogen Baron nog in zijn gelukkige onwetendheid, enkel uit de welgegronde vrees, dat hij den eersten man, die van zoo iets gewagen durfde, op staanden voet voor zijn oogen in stukken zou doen houwen, of in het afschuwlijke kerkerhol op het plein van het kasteel doen werpen. Hij aanbad Gaspard, terwijl hij Bertrand ternauwernood kon dulden; maar hij was oud en gebrekkig, en in ontwikkeling niet opgewassen tegen den geslepen en listigen Vidal. Het ongeluk, dat Gaspard getroffen had, was dus een groot voordeel voor de tegenpartij. ¶Toen hij ruim een jaar vóór het bezoek van Henri bezig was met jagen, werd hij van zijn paard geworpen en brak zijn arm. De heekunde had het in dien tijd nog niet ver gebracht, en het staat te bezien, of de geneesheeren, tot wier komst en hulp de Baron kosten noch moeite spaarde, het kwaad niet verergerden in plaats van de gewenschte geneezing te bevorderen. Hoe het zij, na een jaar van pijnlijk lijden was het Gaspard nog niet mogelijk het gewonde deel te gebruiken, en wat erger was, zijn gestel werd ondermijnd door voortdurende aanvallen van slepende koorts.

Bertrand, die behalve in de tegenwoordigheid van den Baron, openlijk lucht gaf aan zijn vijandschap en zijn vermoedens, raadde zijn neef gedurig sarrend aan, om voor zijn genezing weer naar den heiligen Nikolaas te gaan, en Gaspard, die naar lichaam en ziel leed, die door de arglistige woorden en vleierijen van Vidal veel van zijn invloed op den Baron verloren had, en bovendien van het gebruik van zijn rechterarm beroofd was, gevoelde zich niet in staat deze beleedigen te straffen. Dit was de

stand der zaken tijdens Henri's komst op het kasteel.

Hoewel onbewust van het ongelukkige treurspel, dat daar afgespeeld werd, was zijn meegevoel toch sterk opgewekt voor den jongen edelman, en zijn vurig gebed vóór het ter ruste gaan en bij het aanbreken van den dag was, dat deze vermoeide en beladen ziel de ware rust mocht zoeken en vinden. Getrouw aan zijn afspraak was hij in de roode kamer nog voor de zon door de geschilderde vensters drong, en grillige roode, blauwe en scharlaken figuren op den met matten bedekten vloer teekende.

Spoedig daarop verscheen de erfgenaam van Montmartre, die er vermoeid en koortsig uitzag, als had de nacht hem geen slaap aangebracht. Na Henri's eerbiedigen groot beantwoord te hebben, ging hij onder het gordijn door naar de aangrenzende kamer, welker deur hij zorgvuldig sloot en grendelde, waarna hij terugkeerde en plaats nam, Henri wijzende hetzelfde te doen. Beide partijen zouden zich minder op hun gemak gevoeld hebben, hadden zij geweten, dat Gaspards voorzorgsmaatregelen tegen luisteraars te laat kwamen.

Uit een verborgen plaats achter het behangsel in de andere kamer sloop een in monniksgewaad gekleed persoon onhoorbaar tot zóó dicht bij het gordijn, dat de adem van den luisteraar het bijna in beweging bracht. Terecht had Gaspard den monnik Vidal een slang genoemd. En nu speelde hij om een hoogen inzet, zoodat hij van harte meer dan dit had willen doen en wagen, in de hoop een geheim te ontdekken, dat voor hem meer waard was dan de bekende steen der wijzen. „Zie mij aan, Waldenzer,” zei Montmartre eensklaps, „en zeg mij, of gij mij meer gezien hebt!”

„Wel zeker, mijn goede heer,” antwoordde Henri, „toen ik nu negen jaar geleden dezen weg langs kwam na de verwoesting van mijn gelukkig tehuis

in Langue D'oc. De Baron, uw vader, ontving mij gastvrij, en gij spraakt vriendelijk met mij, en gaaft mij een goudstuk."

De jonge ridder streek zich met de hand over de oogen, en bleef eenige oogenblikken in gedachten verzonken, als iemand, die zich iets herinnert. Ten laatste zei hij: „Ik herinner 't mij. Gij zijt van een edel geslacht, en uw naam is Henri — Henri V..."

„Henri de la Vaur was mijn naam, maar nu is Henri alleen voldoende."

„Waar hebt gij den tusschentijd doorgebracht?"

„Bij mijn broeders in den geloove, die mij om Christus' wil opnamen en in al mijn behoeften voorzagen."

„En welk een dwaze reden drijft u weer naar dit land, dat waarlijk geen land van belofte is? Hoopt ge uw verloren vaderlijk goed terug te krijgen?" vroeg hij losweg, zelfs eenigszins spottend.

„Ik zoek goederen van grooter waarde te verkrijgen," antwoordde Henri. „Ik zoek verloren zielen, opdat ik ze met Gods hulp terug mag voeren tot Hem, die hen kocht met Zijn bloed."

„De leerstellingen uwer secte zijn mij niet geheel vreemd," zei Montmartre ontwijkend.

Hierop volgde een stilte, waarna hij vroeg: „Van wien spraakt gij gisterenavond? Wie is de vader, van wien gij zeidet, dat hij met liefde den verloren zoon verwelkomt?"

„Onze Vader, die in den hemel is," antwoordde Henri ernstig en eerbiedig.

Het was steeds een zijner eerste pogingen, om de strenge denkbelden, die de Roomsche leer betreffende God aankweekt, te bestrijden. Hij was op het punt een aanmerking te dezen opzichte te wagen, toen Gaspard inviel.

„Ik wist niet," zei hij, met een poging om zijn onverschilligen, halfspottenden toon weer aan te

nemen, „ik dacht natuurlijk niet, dat dit verhaal iets anders was dan een zinnebeeldige voorstelling. Ik denk, dat aardse vaders niet aldus met hun verloren zonen zullen handelen.” Iets in zijn stem, een eigenaardig, bijna aangrijpend geluid, deed Henri tot hem opzien; in den klank dezer zorgelooze woorden scheen het hem als hoorde hij den kreet van een brekend hart.

„Mij dacht,” ging Gaspard voort, „misschien werd onze Heiland er mee bedoeld. Sommigen zeggen, dat Hij barmhartig is.”

Nog nooit in zijn leven had zich zulk een treurige verontwaardiging van Henri meester gemaakt, als op dat oogenblik. „Sommigen zeggen, dat Hij barmhartig is.”

Had zelfs het kruis aan hen, voor wien het gedragen werd, niet anders dan dit geleerd? Zou die liefde met haar diepte en hoogte en voorbeeldelooze grootheid dus lichtzinnig opgevat worden? Geen wonder, dat de zielen her- en derwaarts geslingerd werden in die groote huilende wildernis, nu zij dus afgeleid werden van het eenige hart, dat hen wilde huiswaarts voeren, van dat eeuwige Wezen, dat hen liefhad. Voor het oog zijner verbeelding trok op dat oogenblik het geheele gevolg van pausen, priesters en monniken met hun leugenachtige verhalen van de maagd en van de heiligen, die op godslasterlijke wijze meer meelijdend werden voorgesteld dan de Koning der heiligen, en die als een scheidsmuur gebruikt werden tegen de heerlijkheid van Hem, die uit den grond Zijns harten zou hebben uitgeroepen: „Maar wee u, gij Schriftgeleerden en Farizeën, gij geveinsden! want gij sluit het koninkrijk der hemelen voor de menschen, overmits gij daar niet ingaat, noch degenen, die ingaan zouden, laat ingaan . . .”¹⁾

1) Matth. 23 : 13.

Hoe zou hij den naam van zijn Heiland beter verheerlijken dan door het vertellen Zijner daden? Hij ving aan met het woord, dat, zoo wij het mogen zeggen, voor ons de meeste waarde heeft, met de hoofdwaarheid van het Evangelie, die de woorden des levens, waarnaar de menschelijke natuur zoozeer smacht, rijkelijk verkondigt: „Want alzoo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eeniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe.”¹⁾

„Hier ziet gij uit,” vervolgde hij, „hoe het hart van den vader gestemd is jegens u, en mij, en alle zondaren. Gij leert hieruit ook het hart van den Zoon kennen, die het „evenbeeld” is van den Vader. De Vader gaf, — de Zoon werd overgegeven om uwer zonden wil. Luister, en ik zal u dit verklaren.” Toen predikte hij hem Jezus. Hij predikte Hem, zooals de Apostelen dat zoo menigwerf deden, niet zoozeer door bewijsgronden aan Zijn leven en Zijn opstanding ontleend, dan wel door het eenvoudige verhaal dezer feiten, reeds groot in hun eenvoud. Hij wijdde het meest uit over diens dood, waarbij al de gloed, die in andere verhalen ons hart treft, koud en dof wordt, en waartoe wij in zulk een ontzettende betrekking staan, als zijnde v o o r o n s ondergaan, om d o o r o n s aangenomen te worden, opdat wij niet verloren gaan.

„Ziehier,” dus besloot hij, „wat de liefderijke Heiland voor u geleden heeft, om u, den berouwhebbenden verloren zoon, tot den vergevenden Vader terug te voeren — wilt gij komen?”

Gaspard luisterde als iemand, die in zijn droom een stem verneemt, die hij weet, dat bij het ontwaken voor immer zal zwijgen, en die vreest door

1) Joh. 3 : 16.

een enkele beweging het spel der betoovering te verbreken. Ten laatste zei hij diep geroerd: „Gij zoudt mij dit niet vragen, indien gij alles wist.”

„Ja,” antwoordde Henri, „toch vraag ik het u. Welke uw nooden zijn, dáár is troost; welke uw zonden zijn, dáár is vergeving bij Hem.”

„Waldenzer, ik ben niet wie ik schijn, Ik ben —” hier viel hij zichzelf plotseling in de rede, en vroegde op zachten, heeschen toon: „Wat was dat?”

Henri zag niets; maar Gaspard, wiens zintuigen gescherpt waren door langdurige ondervinding van sluwheid en bedrog, meende, dat hij een lichte beweging zag in het gordijn, dat de twee kamers scheidde. Hij sprong op, duwde het behangsel terzijde, en stond eensklaps vlak voor Vidal. „Adder”, riep hij. Er was een ponjaard in zijn gordel, zijn linkerhand zocht het gevest, maar er was iets — wij hopen de indruk van het verhaal, waarnaar hij juist geluisterd had — dat hem die opwelling deed onderdrukken. Hoe het zij, hij deed er goed aan. De forsche monnik zou misschien een te geducht tegenstander voor den gebrekkigen en ziekelijke jongen ridder geweest zijn.

Vidal deinsde een weinig terug, maar trad ook dadelijk weer met een beleefde gerustheid vooruit. „Ik vraag den edelen Gaspard de Montmartre verschooning voor de list, waartoe ik ter wille der heilige Kerk mijn toevlucht moest nemen. Gisteren avond had ik reden dien koopman daar te verdenken, dat hij een dier bedriegelijke Waldenzen was, die van plaats tot plaats trekken met het doel om onvoorzichtige en onstandvastige zielen met hun schoon-schijnende redenen te verderven. Het is waar, dat zulk een vermetele gedachte, om het geloof van den edelen en streng Katholieken erfgenaam van Montmartre aan het wankelen te brengen (deze woorden werden met een lichten, haast onmerkba-

spot uitgesproken) niet licht bij een ketter zou opkomen. Toch zou dit niet geheel onmogelijk zijn, en als een goed herder was het mijn plicht te waken. De edele heer zelf zal, ik twijfel er niet aan, zich verheugen in de ontdekking en ontmaskering van een wolf in schaapskleeren; en mij vergeven, dat ik de vrijheid neem dien ketter in zijn tegenwoordigheid gevangen te nemen;" en een kleinen zilveren horen aan zijn lippen brengende, blies hij er tweemaal lang en zacht op.

„Doe dat, zoo ge durft," dreigde Gaspard, terwijl zijn oogen vuur schoten. „Valsche monnik, ik ben hier meester."

„Dat is inderdaad zoo, edele heer, antwoordde Vidal met een andere beteekenis in zijn stem dan in zijn woorden. „Willen wij dan de gansche zaak voor uw edelen vader brengen? Maar bedenk u, Heer ridder", voegde hij er bij, „ik ben inquisiteur des geloofs, en ben gemachtigd om dezen ketter te straffen door een overheid, die de machtige Baron de Montmartre zelfs niet mag terzijde stellen."

De lieden, die aan de oproeping van Vidal gehoor gaven, kwamen nu een voor een in het vertrek.

„Kies nu," zei de monnik nogmaals op half fluisterenden toon tot Gaspard. „Laat mij begaan met dezen ketter, óf bereid u op een volledige verklaring aan den Baron, welke hem niet zal kunnen redden; maar gij weet zelf het best, hoezeer die u zou kunnen schaden."

„Geef u geen moeite om mijnentwil, Heer van Montmartre," viel Henri in, moedig voorwaarts tredend. „Ik ben bereid mijn geloof te verantwoorden."

„Ik zal u nog redden," riep Gaspard, die besluiteloos stond, terwijl de snelopvolgende veranderingen op zijn bleek gelaat zijn innerlijken strijd openbaarden.

„Brengt dien kerel naar den slottoren," zei Vidal tot de bedienden. Dezen aarzelden en wachtten op

de bevelen, die hun jonge meester niet wilde geven. „Schurken! hoort gij niet? Ik gebied, als dienaar der Kerk, en met het recht mij door onzen heiligen Vader den Paus, geschonken.”

Het noemen van dezen grooten naam was afdoende. Een der mannen greep den koopman aan, die kalm zei: „Gij behoeft geen geweld te gebruiken. Wijs mij den weg, en ik zal rustig volgen.” Dit zeggende wierp hij nog een droeven blik op Gaspard, en de uitdrukking van volslagen, hulplooze ellende op het gelaat van den jongen ridder deed elk gevoel zijner ziel voor meelijden plaats maken.

Toch was de zegepraal van Vidal slechts gedeeltematig. Hij was op het punt geweest om hetgeen hij het meest begeerde te hooren, en had het niet vernomen. Juist op het gewichtigste oogenblik, toen Gaspard een bekentenis scheen te willen doen, die een eind zou gemaakt hebben aan den strijd tusschen hen, had zijn opgewondenheid hem tot een lichte beweging vervoerd, die de immer waakzame opmerkzaamheid des jongen ridders getrokken had. Nu bleef hem niets anders over dan zijn verraad met den mantel van heiligen ijver te dekken, en den ketter gevangen te nemen, door wien hij misschien nog eenig nader bericht zou kunnen erlangen.

VII.

UIT DE DIEPTE.

Ieder, die de ruïnen van een middeleeuwsch kasteel gezien heeft, zal zich een vrij goed denkbeeld kunnen vormen van het sombere hol, waarin Henri de la Vaur op bevel van Vidal opgesloten was. Een flauw schijnsel van licht gunde hem de lage, geweldde zoldering en den vochtigen keivloer van zijn kerker te onderscheiden; geen ander voorwerp deed zich aan zijn oogen voor, en zijn geestelijke gezichtskring was niet veel ruimer en helderder. Hij wist, in wiens handen hij gevallen was, en dat de inquisiteurs hun prooi niet licht loslieten; hij wist, dat slechts een prijs zijn toelating zou kunnen koopen, maar die prijs eischte niet slechts het afzien van eenige opvattingen, maar verraad van een levenden en liefhebbenden Meester, en daartegen kwam zijn trouw hart vastberaden op.

Dit besluit bespaarde hem menig uur van angst en strijd; hij mocht in duisternis verkeereren, toch had zijn ziel een anker gevonden. Niemand verlangde meer dan hij „naar den dag;” maar het kwam zelfs niet bij hem op, dat zijn ankergrond onvast zou kunnen worden, en evenmin herkregen de schrikbeelden zijner jeugd hun invloed op zijn hart. Evenals

de zenuwachtige angst, die ons soms in donkere uren kan bekruipen, verdwenen zij voor het heldere licht van geloof en hoop. Welk lijden hij nog zou te verduren hebben, onder welk een afschuwlijken vorm de laatste vijand, de dood hem zou tegentreden, hij wist, wie bij hem zou zijn om hem kracht te schenken, en dat was hem genoeg.

Maar hoewel niet bevreesd, toch was hij terneergedrukt. Wel had hij altijd zulk een eind van zijn loopbaan als waarschijnlijk verwacht, maar niet zoo spoedig. Hij had gehoopt nogmaals het tehuis zijner kindsheid weer te zien, en daar de boodschap van vrede en welbehagen te brengen. Waar waren nu de droomen van zijn toekomstige werkzaamheid? Hij was wel naar Languedoc weergekeerd, maar de eerste dag aldaar had hem naar den kerker, mischien wel naar het graf gevoerd. Was dit het einde? Voor welk doel had hij dan gewerkt en geleefd? Wat had hij gedaan voor het rijk zijns Verlossers? Nog niets, terwijl hij zooveel had willen doen. En deze gedachte ging vergezeld van zulk een scherpe smart, dat Henri de la Vaur ter aarde viel, zijn brandend voorhoofd tegen den kouden grond drukte en luid weende.

Hij dacht aan zijn vrienden in de valleien, aan Arnaud, zijn vriendlijken, liefhebbenden vader, aan zijn „zusje” Aimée — zouden zij om hem treuren, zouden zij weten, waar hij den dood gevonden had? Hij wenschte het niet, daar was verdriet genoeg te dragen, en hij wilde niet, dat om zijnentwil een schaduw op het kleine huis in de vallei van Guil zou vallen. Wat er met hem ook mocht gebeuren, hij bad Gods beste zegeningen af voor die trouwe, liefhebbende harten.

Indien hij had mogen terugkeeren — een gedachte, die hij nooit opzettelijk gekoesterd had, rees onwillekeurig uit de diepten van zijn hart — maar alle

plannen schenen hem nu dwaasheid. „Lief zusje,” fluisterde hij. „ik kan u slechts opdragen aan de hoede van onzen hemelschen Vader; Zijn zorg is oneindig beter dan de mijne.”

Deze groote waarheid en het bewustzijn, dat hij ook in die veilige hoede was, gaven hem meer kalmte. Dieper beteekenis dan ooit hadden nu voor hem de woorden van den geloovigen hoofdman, en hij gevoelde zich in de hand van Hem, die zei tot dezen: „Ga! en hij gaat; en tot den anderen: kom! en hij komt, en tot zijn dienstknecht: doe dat! en hij doet het.”

Was hij niet Zijn dienstknecht, en had Hij niet elken stap van zijn levensweg bepaald? Hij was hier met Zijn wil en goedvinden, en daarom was dit zijn rechte plaats.

Misschien was het goed voor Henri, dat hij niets wist van de verwickelingen, die als een maalstroom ook hem hadden meegesleept, en waaraan hij moest opgeofferd worden. Die zaken waren van weinig belang voor hem. Hij was een gevangene voor het Woord van God en de getuigenis van Jezus Christus, en dat niet minder, al hield de monnik Vidal hem opgesloten ter bevordering van zijn plannen, die ten hoofddoel hadden de erfenis van het edel huis van Montmartre op een ander te doen overgaan.

Verscheiden uren gingen langzaam voorbij, en toen bracht een hand hem door het valluik boven zijn hoofd brood en een kruik met water; geen nadere gemeenschap was mogelijk noch geoorloofd. De duisternis van zijn kerker werd eindelijk nog dichter, en meer nog dan hij het bemerkte, giste hij, dat de avond gevallen was. Hij trachtte te slapen, en zijn geest was door den omgang met zijn onzichtbaren en hemelschen Vriend zoozeer tot kalmte gekomen, dat de slaap zich niet lang wachten liet.

Een gelukkige droom, die een vertroostende

uitwerking had, en toch niet helder genoeg was om dien zich naderhand te herinneren, werd plotseling afgebroken door het binnenkomen van een bezoeker en het licht eener lamp, dat op zijn gelaat viel.

Hij zag op, en ontdekte tot zijn groote verwondering Gaspard de Montmartre over hem heengebogen. „En gij, Waldenzer, kunt aldus in een kerkerhol slapen? vraagde de jonge ridder op een toon van droeve verwondering. „Gave God, dat ik met u ruilen kon!”

„Een vreemde wensch voor den erfgenaam van het doorluchte huis van Montmartre,” zei de gevangene, opstaande.

Gaspard ging op een afgebrokkelden steen zitten, en zag eenige oogenblikken zwijgend naar Henri, die verwonderd over het doel van zijn bezoek, hem op zijn beurt ook aanzag en bij het lamplicht een gelaat aanschouwde, zoo ontsteld en afgemat van lijden, dat hij de belangstellende vraag niet kon onderdrukken: „Wat scheelt u, Heer van Montmartre?”

Een akelige glimlach speelde om de lippen van Gaspard, terwijl hij antwoordde: „Mij dunkt, dat uw toestand op dit oogenblik meer aandacht vereischt dan de mijne. Gij zijt in de klauwen van den onmeedoogenden, gewetenloozen Vidal, en dat door mijn schuld.”

„Nee,” viel Henri in, „wees eerlijk voor uzelf, Heer ridder. Hoe kondt gij de list van den monnik voorzien hebben?”

„Ik was het bedoelde voorwerp van die list.”

„Gij?”

„Broeder — zoon mijns volks — u wil ik niets verbergen.” Gaspard ving aan, maar een sterke ontroering verstikte zijn stem. Na een poos ging hij kalmer voort: „In de eerste plaats moet ik zeggen, dat ik al het mooglijke zal beproeven om uw bevrijding te bewerken, en ik hoop te slagen, maar

uw en mijn vijand is sterk door zijn ijzeren wil, sterk in de wijding der kerk, wier macht hij aanwendt, sterk door den invloed, die de bijgeloovigheid hem over mijn vader den Baron de Montmartre geeft."

„Kunt gij hier veilig spreken, zonder hem hier te verwachten?" vroegde Henri.

„Ja, mijn sterkte ligt hierin, dat elk onderdaan van de Montmartre van den jongsten page af zijn leven voor mij zou willen geven: zij allen verafschuwen den dweepzieken Cistencienser en zijn waardigen bondgenoot, den booswicht Bertrand d'Aymonet. Waldenzer, waarom wendt gij u van mij af?"

„Omdat uw woorden mij verwonderen en smarten."

„Ik zal u een verklaring geven. Luister, Henri de la Vaur — mijn geschiedenis is vreemd en droevig. Ik heb tegen God en menschen gezondigd, veertien lange jaren heb ik een leven van leugen geleid."

Hij sprak deze woorden op langzamen, aarzelenden toon, ze als het ware een voor een over de lippen stootende, terwijl het rood der schaamte oogen en voorhoofd dekte. Henri zag hem in stomme verbazing aan.

„Ik ben niet Gaspard de Montmartre. Henri, gij zegt eenigen tijd in de Valleien der Alpen doorgebracht te hebben; hebt gij ooit een afgelegene gedeelte, der vallei van Guil bezocht?"

„Ik ken die. Waarom?"

„Daar werd ik geboren, daar bracht ik de eerste en de eenige gelukkige jaren mijns levens door."

„En uw vader?"

„De leeraar Arnaud. Spreek, kent gij hem? Leeft hij nog?"

„Vader in den hemel, ik dank U," stamelde Henri, en den aandrang, dien hij niet weerstaan kon, gehoor gevende, viel hij Gaspard — of liever René — om den hals.

„Nu zijt gij in waarheid mijn broeder," riep hij

uit, „want er is geen vader liefderijker dan de uwe zich jegens mij heeft betoond. René, hij leeft — leeft, en treurt tot den huidigen dag over zijn verloren zoon.”

„Vertel mij nog meer — mijn moeder?”

„Helaas, ik ken slechts haar graf. Zij stierf vóór mijn reis naar de valleien, negen jaar geleden.”

René verborg zijn gelaat en was eenige oogeblikken in stilzwijgen verzonken. Toen vraagde hij eenigszins bedeesd: „En mijn broeder Antoine en mijn kleine zusjes Louise en Aimée?”

„Gij kendet mijn naam, spreken zij dus nog wel over mij?” vraagde hij na een tweede pauze.

„Aimée spreekt nu en dan over u. Slechts eens, in een oogenblik van ontroering ontsnapte de naam van René aan de lippen uws vaders; want die naam is in het heiligdom zijns harten verborgen. Maar zeg mij, door welken zonderlingen samentloop ik u hier vind, u René, den zoon van Arnaud?”

„Dat mag u wel verwonderen. Hebt gij gehoord, hoe de monniken mij als gedachteloozen knaap van tien jaar uit het huis mijns vaders meetroonden?”

Een toestemmende beweging van het hoofd was Henri's antwoord.

„Zij haalden mij over tot de valsche belofte, dat zij mij naar een groote jaarmarkt te Abreis zouden brengen, waarnaar mijn begeerten zich met kinderlijke onstuimigheid hadden uitgestrekt. Toen ik bemerkte, hoezeer ik bedrogen was, en dat ik nooit weer naar mijn ouderlijk huis zou terugkeeren, werd ik als dol van machteloze verontwaardiging, en meer dan eens beproefde ik, hoewel tevergeefs, om te ontsnappen.

Tenlaatste sleepten zij mij als een weerstrevenden gevangene naar het klooster van den heiligen Nikolaas. Daar leerden zij mij tot heil mijner ziel, wat zij een verfoeilijke ketterij noemden, afzweren en

lange gebeden tot de Maagd en de heiligen opzeggen."

„Bij zulk een jong kind zullen zij waarschijnlijk weinig tegenstand ontmoet hebben?" vroeg Henri.

„Hoe jong ook, toch gaf ik hun handen vol werks," antwoordde René met iets, dat van voldoening getuigde in zijn gelaat. „Gij weet, dat de kinderen der Valleien als 't ware van de wieg af in de Schrift onderwezen worden. Gij weet ook, dat de verhalen van martelaarsmoed en onderwerping voor hen de plaats vervullen der liederen en verzen, waarnaar de vroolijke ridders en edelvrouwen van Provence zoo gaarne luisteren. Dergelijke verhalen hadden mijn verbeelding gevoed, en ik wilde ook een martelaar zijn. Mijn gewone hardnekkigheid en onverschrokkenheid, die mij in het huis mijns ouders in zooveel moeilijkheden gebracht hadden, kwamen mij nu toch eenmaal van pas. Ik weigerde den bevelen der monniken te gehoorzamen; ik beantwoordde hun pogingen om mij te overreden, met feiten uit de Schrift, gedeelten uit de „Nobla Leyçon" en bewijsgronden tenminste van evenveel kracht als de hunne, en ik trotseerde al de gevolgen, die mijn gedrag kon hebben met een vermetelheid, die wel eenigszins het gevolg was mijner onervarenheid."

„Kondt gij in die benauwde tijden om hulp van boven smeeken?"

„Ik trachtte te bidden, omdat men mij het gebed als plicht had voorgehouden, en soms was het mij tot eenigen troost in mijn volslagen verlatenheid. Doch ik was te verbitterd op de monniken, en had te veel vertrouwen op de standvastigheid van mijn hart, om te gevoelen, hoezeer ik er behoefte aan had.

Gedurende eenigen tijd onderging ik zonder morren de strenge straf, en ik moet van mijzelf getuigen, dat mijn lichamelijke kracht begon te wijken, nog voor mijn geest bezweek.

Toen de monniken dit bemerkten, verslaptten zij hun tucht.

Ik werd uit mijn vervelende opsluiting ontslagen, en men vergunde mij, in den tuin, die bij het klooster behoorde, mij te vermaken. Ik herinner mij, hoe ik in het volle genot mijner pas herkregeen vrijheid door net omzoomde en begrinte paden van den tuin liep en sprong, toen ik eensklaps iemand hoorde roepen: „Kleine jongen, kom eens met mij praten,” en toen ik stilstond, om na een forschen loop adem te scheppen, zag ik een bleek, teer kind in bont gewikkeld in den zonneschijn zitten.

„Dit was” — hier beefde zijn stem — „dit was Gaspard de Montmartre. Wij werden spoedig de beste vrienden. Wij praatten dien dag, den volgenden en zoo nog vele andere. Ik vertelde hem van mijn tehuis en van mijn ouders, en soms van de lessen, die zij mij geleerd hadden, en de verzen, die ik bij hen moest opzeggen; hij van zijn kant verzocht de monniken mij mijn stijfhoofdigheid te vergeven en mij met meer toegevendheid te behandelen. Zij schenen hem niets te kunnen weigeren, en toen zij zagen hoezeer hij zich aan mij gehecht had, vergunden zij ons, bijna altijd bij elkander te zijn. Onder deze omstandigheden werd mijn leven veel gelukkiger en verminderde als vanzelf mijn afkeer van de monniken en hun godsdienst.

Maar mijn kleine vriend verminderde snel; het eind van zijn levenslange ziekte scheen allen nog te verrassen, en in mijn onervarenheid scheen het mij verschrikkelijk. Met welke bittere tranen beweende ik hem toen, en sedert heb ik die kinderlijke, onschuldige droefheid zoo dikwijls met wroeging teruggewenscht. Gave God, dat men toen mijn graf in plaats van het zijne gedolven had.”

„Zeg dat niet, René, God heeft u in Zijn genade gespaard.”

„Genade,” riep René, „was het genade om....,” maar hij bedwong de bittere woorden, die hem van de lippen wilden, en na een korte poos vervolgde hij met meer kalmte zijn verhaal.

„Niet lang daarna ontdekte ik geen geringe mate van angst en verlegenheid onder de monniken, en uit een gesprek tusschen den onderprior en een der broeders, dat ik gedeeltelijk hoorde, maakte ik op, dat dit met het aanstaande bezoek van den vader van den kleinen Gaspard in betrekking stond.

Hun handelwijze jegens mij was geheel veranderd; zij behandelden mij te dier tijde met vriendelijkheid, en noodzaakten mij tot niets, wat ik onaangenaam vond.

Ten laatste nam een hunner, die mij van den beginne af vriendelijk behandeld en meelijden betoond, en daardoor mijn warme liefde en genegenheid gewonnen had, mij mee naar zijn cel, en sprak daar met mij. Langzaam en voorzichtig, en zooals ik naderhand begreep, met heel veel behendigheid deelde hij mij het plan, door de broeders gemaakt, mee; hij maakte mij duidelijk, hoe gemakkelijk het mij zou zijn den erfgenaam van Montmartre voor te stellen, en schilderde met gloeiende kleuren wat er door deze misleiding kon worden gewonnen. Toen ik hem eindelijk begreep, was ik verontwaardigd. Ik zei hem — want vrees was mij onbekend, dat hij mij tot een verfoeilijken leugenaar wilde verlagen, en dat ik nu begreep, alsof ik het vroeger niet geweten had, dat de godsdienst der monniken slecht en hatelijk was, omdat zijn belijders zulke dingen konden doen. Ik zei, dat mijn ziel verloren zou gaan, als ik zoo iets deed. Ik zei...., maar waartoe dit blad uit de geschiedenis mijner jeugd weer op te slaan? Wat geeft het, of het arme slachtoffer eenmaal, zelfs driemaal weigert, indien hij ten laatste in een zwak oogenblik toegeeft en verloren gaat zooals ik?”

„Broeder, zoon van mijn aangenomen vader! verdrijf die moedelooze woorden. Gij kunt toch nog gered worden.”

„Hoe?” vroegde René hopeloos. „Ik heb mij aan handen en voeten gebonden, en geen aardsche macht kan mij bevrijden. Ten laatste gaf ik toe, zooals ik gezegd heb. Was het zóó slecht? Ik was een kind van tien jaar, aan alle zijden ingesloten; ik werd gesmeekt en gedreigd; alles werd mij beloofd, wat kinderen het meest begeeren, en ik voedde daarbij de stille hoop, dat ik, eens aan de macht der monniken ontkomen, wel zou kunnen ontvluchten en mijn ouders terugvinden. Maar ja, Henri, ik wist toch, dat het kwaad was. Indien ik op den grooten dag des oordeels met deze zonden beladen ben, dan kan ik mij niet op de onschuld mijner jeugd beroepen. Ik heb met open oogen bedrogen, terwijl mijn geweten steeds vervolgd werd door de vreeslijke woorden..... gij kent hetgeen volgt. En ik heb niet enkel een leugen gesproken, maar er in geleefd. Ik heb er al dien tijd in geleefd, ik leef er nog in, en dat zal zoo blijven, tot ik sterf.”

„Neen, René,” viel Henri met onstuimigen aandrang in. „Neen, geen uur langer.”

„Wat wilt gij dan, dat ik doen zal?” vroegde René, zich bijna plotseling toornig tot hem wendende.

„Ruk uw masker af, spreek de waarheid, en keer tot uw vader weer.”

„Dat is licht gezegd. Maar wanneer ik u alles verteld heb, zult gij het niet meer durven zeggen.”

„Wat gij ook spreken wilt, geen menschlijke woorden kunnen kwaad goed maken.”

„Zal ik de waarheid ontdekken, Waldenzer, en u in uw kerker laten, misschien uw lot deelen? Of zal ik zwijgen en u bevrijden?”

„René, zoon van Arnaud, spreek de waarheid en laat de gevolgen aan God over.”

René zag hem scherp aan. „Dit is dus ernst? Vreest gij dan den dood niet?”

„Neen.”

„Uw geweten is vrij, gij hebt niet gezondigd zooals ik.”

„Ik heb meermalen gezondigd, maar mijn zonden zijn vergeven.”

„Gij spreekt van vergeving van zonden, maar ik twijfel, of er vergiffenis is voor zonden gelijk de mijne.”

„Die is er,” antwoordde Henri. „Al waren zij duizendmaal zwaarder en afschuwlijker, daar is vergeving. Het bloed van Jezus Christus —”

„Reinigt van alle zonden,” vervolgde René, den tekst uit zijn jeugdige herinnering aanvullende. „Alle zonden,” herhaalde Henri eerbiedig. „Hebt gij vergeten, wat ik u gisteren morgen van Gods liefde voor zondaars verhaalde?”

„Neen, dan zou ik niet hier zijn. Maar wanneer Hij vergeeft, zooals gij zegt, waarom mij dan tot belijdenis aan te sporen?”

„Omdat Hij slechts den berouwhebbenden zondaar vergeeft.”

„Henri, zoo er ooit iemand berouw had, dan ben ik het. Ik had toen op dat tijdstip reeds berouw; ik had het al dien tijd, en ook nu heb ik bitter, bitter berouw. Is dat niet voldoende?”

„Gij hebt berouw. Wanneer men berouw heeft, verandert men zijn leven, en het uwe blijft onveranderd. Gij hebt de zonde nooit liefgehad om haar zelfs wil, nog minder om haar bittere gevolgen. Maar gij bemindet de goede dingen, die gij door haar verkreegt, en gij bemint ze nog; gij hebt ze liever dan uw vergevenden hemelschen Vader; gij hebt ze meer lief, dan dat gij Zijn toorn vreest.”

„Hoor alles, vóór gij mij oordeelt, Henri de la Vaur. Gij kent den monnik Vidal. Bertrand d'Aymonet, de

naaste erfgenaam van den Baron, is zijn handlanger, en geen verachtlijker hond dan hij likte ooit de hand, die hem geeselde."

„Helaas, René," vraagde Henri op zacht berispelden toon, „passen deze toornige woorden op uw lippen?"

„Misschien niet, maar daarom zijn zij niet minder waar. De Baron is oud en zwak; Vidal en d'Aymonet wachten slechts op zijn dood om al hun macht in de handen van priesterdom en tirannie te stellen, in de handen van hen, die Languedoc van onschuldig bloed hebben doen stroomen."

„Dan begunstigen zij de schandlijke vervolgings-tochten?"

„Indien het land en de schatten van Montmartre in hun handen vallen, zullen die aan de voeten gelegd worden van Simon de Montfort, den vriend en bondgenoot van Bertrand d'Aymonet. Weet gij wie De Montfort is?"

Henri zweeg, maar zijn gelaat toonde, wat er in zijn binnenste omging. Het is waar, dat hij van harte den lafhartigen moordenaar van Raymond de Beziers vergeven had, maar de strijd om daartoe te geraken, was lang en zwaar geweest.

„Wil ik u eens zeggen, hoe de Katholieke dichters hem bezingen?" vraagde René, en hij haalde een paar regels aan uit een gezang, dat op den stroom der geschiedenis tot ons gekomen is. „Noch de aartsbisschop van Narbonne, noch de Koning van Frankrijk hebben de macht om zulk een slecht mensch in een man van eer te veranderen. . . . Weet gij welk zijn deel is in den buit van den oorlog? — de tranen, de angst en de vreeslijke tooneelen, die hij aanschouwd heeft, de ellende en het kwaad, dat hij gesticht heeft."

Mijn vader, de Baron is een oprecht Katholiek en vrij bijgeloovig, maar haat den vervolgingstocht, de

Montfort en den monnik Dominicus met een gloeienden haat; doch de levensdraad van den ouden man is teer, en kan in een oogenblik afbreken, en dan, Henri? Ik behoef u niet te zeggen," ging hij met afgebroken stem voort, „dat mijn hart het geloof mijner vaderen deelt, maar als ik blijf, die ik ben, dan kan ik mijn rijkdom, mijn invloed, mijn rechten als Baron de Montmartre voor de edelste zaak aanwenden, en dienst doen aan...."

„Nooit," viel Henri in. „Niet aldus kunt gij Hem dienen, die een afkeer heeft van den roof in het brandoffer."

René wendde zich van hem af, en bleef zwijgen. Henri trad op hem toe, en legde de hand op zijn schouder. „René," sprak hij ernstig, „er blijft u maar één weg over, en op dien weg zult gij vrede en hoop vinden. Geef vergoeding voor wat u op valschen grond geschonken is; ontdek de waarheid aan den Baron de Montmartre, en keer dan weer naar uw tehuis en de vrienden uwer jeugd — naar uw vader, die niet opgehouden heeft naar u te verlangen, en die u met open armen zal ontvangen, om u te brengen tot dien anderen Vader, van wiens liefde de zijne slechts een flauwe afschaduwing is; tot Hem, die u gisterenmorgen door mij tot Zich riep, en u nog roept. Wilt gij Zijn liefde verwerpen?" voegde hij er bij, ziende dat René sprak noch zich bewoog. „Dat kunt gij niet. Daartoe zijn te veel gebeden voor u ten hemel gezonden."

Nog duurde het stilzwijgen voort.

In den angst tusschen hoop en vrees bad Henri in stilte, dat het hem mocht gelukken dezen verloren zoon tot zijn huis en zijn God terug te brengen. Het eerst tot zijn tehuis. Hij begreep, en hij voelde als vanzelf, dat wanneer hij in zijn hart de herinneringen zijner kindsheid met hun heilige liefde en vertrouwen wist op te wekken, alles nog ten goede

zou keeren. Na een oogenblik bedenkens, haalde hij van onder zijn wambuis een zorgvuldig toegevouwen pakje te voorschijn. „René, zoon van Arnaud, ziehier,” sprak hij en toonde een krul van goud of liever licht bruin haar, die hij den dag vóór zijn vertrek naar Pra-di-Torre van de half verlegen, half lachende Aimée afgebedeld had. Sedert had hij die altijd bij zich gedragen; doch dit was de eerste maal, dat hij haar aan iemand toonde.

René nam haar uit zijn hand, en plaatste de lamp, die bijna uitging, zóó, dat hij al het licht opving.

„Van mijn moeder?” zei hij op zacht bevenden toon.

„Neen,” antwoordde Henri, „van uw zusje Aimée.”

„Ik dacht — het heeft er zooveel van,” prevelde René. Lang en ernstig staarde hij op dit eenvoudig aandenken van zijn tehuis, vouwde het pakje toen zorgvuldig toe, en gaf het den rechtmatigen eigenaar terug. Juist ging de lamp uit, en liet hen in vol-slagen duisternis. Dat was wellicht goed.

Er heerscht soms een strijd in ons gemoed, die onze menschlijke natuur voor elk oog wil verbergen; zelfs voor Hem, wien licht en duisternis één zijn. Zulk een strijd, stilzwijgend als de dood, maar sterk als het leven met zijn hevigste hartstochten, werd in dat nachtelijk uur gestreden door René, zoon van den Waldenzer Arnaud, en Gaspard de Montmartre, den trotschen eerzuchtigen Provençaalschen ridder en edelman.

En Henri, die dicht bij hem was, zóó dicht, dat zijn hand op zijn arm rustte, en zijn adem bijna zijn wang raakte, scheen toch oneindig ver van hem verwijderd te wezen, zoover als de rustige slaper in zijn beschutte woning verwijderd is van den zeeman, die den ganschen nacht bij storm tegen de onstuimige zee heeft te kampen.

Hij kon hem slechts door een vurig gebed helpen, en daarin schoot hij niet te kort.

Het lange, lange stilzwijgen werd eindelijk afgebroken. Zacht, maar kalm en vastberaden was de stem, die fluisterde: „Ik zal opstaan en tot mijn vader gaan.” Toen wist Henri, dat René, de zoon van Arnaud, de zege behaald had, en zijn gebed veranderde in dankzegging.

„De morgen breekt aan,” zei René, toen hij de hand voor zijn gelaat wegnemende, bemerkte, dat een flauwe lichtschemering in het sombere kerkerhol doordrong.

Wellicht waren deze woorden in meer dan één opzicht waar.

„Ik ga heen, Henri,” zei hij langzaam opstaande, „maar vertrouw op mij, gij zult mij weerzien.”

Een vurige vraag brandde Henri op de lippen, maar hij zei slechts: „Ik vertrouw u, God zij met u, mijn broeder.”

„En met u, vaarwel.” En fluisterend ging hij voort: „Bid voor mij, Henri.” Hierop zocht hij de lage, nauwe deur, die hij voor zich opende, en daarna aan de buitenzijde zorgvuldig sloot en grendelde.

VIII.

VERBROKEN KETENS.

Gedurende verscheiden lange en treurige uren had Henri in zijn kerkerhol gewacht en gebeden. Eindelijk trad er iemand, die een fakkel droeg, binnen, en tot zijn verwondering herkende hij den page Etienne.

„Koopman,” zei de knaap, „men gelast u mij te volgen.”

„Wie gelast u?” vroeg Henri, niet wetende, of hij een bode van Vidal dan wel van René voor zich zag.

„De Heer van Montmartre.”

Henri stond op om te gehoorzamen, doch niet zonder sterken twijfel aan de voorzichtigheid van de gedraglijn, die zijn vriend scheen te volgen.

Een kleine overijling kon hem het leven kosten, en zelfs dat van René in gevaar brengen.

„Heeft uw Heer mij geen boodschap gezonden?” vroeg hij.

„Geen andere, koopman, dan dat ik u zou zeggen op hem te vertrouwen en niet te vreezen. En,” ging de page voort, toen hij hem uit zijn kerker leidde, „iedereen in het kasteel woont de mis bij, behalve mijnheer, die door ziekte verhinderd is, en ikzelf, dien hij bij zich gehouden heeft om hem te bedienen.”

„Dan is het nog vroeg in den morgen,” merkte Henri aan. Toen hij in het volle daglicht kwam, stond hij een oogenblik stil om zijn oogen te bedekken, terwijl zijn geleider de nu nutteloos geworden toorts uitblies.

Etienne bracht hem zwiingend door verscheiden lange gangen een trap op, waarna hij nog een gang moest overgaan en een steile wenteltrap opklimmen. Ten laatste kwam hij in een kleine, gezellige kamer, waar hij René vond.

De Heer van Montmartre, want zoo mogen wij hem nog noemen, fluisterde Etienne een bevel in het oor, die daarop verdween en hen alleen liet.

„René,” vroegde Henri, „is dit voorzichtig?”

„Misschien niet,” antwoordde deze met een flauwen glimlach, „maar het is wijs. Het is de beste kans voor uw veiligheid. Het is hoogst onwaarschijnlijk, dat Vidal hier zal komen om u te zoeken, en geheel onmogelijk, dat hij de plaats zal ontdekken, waar ik u ga verbergen.”

„Maar de page?”

„Hem kan ik vertrouwen, hij vergist zich slechts, wanneer hij bevelen van Bertrand moet uitvoeren. Kortom, Henri de la Vaur, ik moet u uit uw kerkerhol verlossen, terwijl ik nog de macht bezit, die na zeer korten tijd de mijne niet meer zijn zal.”

Het binnenkomen van Etienne voorkwam elk antwoord. Hij bracht ververschingen, die hij op een tafel neerzette, waarna hij de kamer verliet.

„Eet en drink, Henri,” noodigde René, „want zoo ik mij niet vergis, wacht ons beiden een reis.”

Maar Henri was te verwonderd en te verslagen om voedsel te nemen, waaraan hij ook niet, zooals René geloofde, veel behoefte had, want aan groote matigheid gewend, had hij den vorigen avond in zijn kerkerhol een voldoende maal gehad aan een korst zwart brood en een teug waters.

„Hebt gij dan eenig plan gevormd?” vroeg hij.
 „Ja, en neen,” antwoordde René; waarop hij met een plotselinge verandering in stem en manieren met diep gevoel uitriep:

„Helaas, mijn goede, edelmoedige, vertrouwende vader! Eenmaal, nog eenmaal zal ik hem met dien naam toespreken. Ik ben het eenige wezen, dat hij liefheeft, en ik moet zijn liefde verloochenen en zijn hart breken. O Henri, dat is vreeslijk.”

„Dat is het,” antwoordde Henri vriendlijk, „maar Een kan u in die beproeving sterken, en er u ongedeerd doorhelen.”

„Ja, ik heb gebeden. Gaspard de Montmartre kon niet bidden, maar René” — hier daalde zijn stem en zweeg hij.

„Doch de tijd dringt. Ziehier Henri.”

Hij stond op en opende een deur, die toegang verleende tot een kleine verborgen kamer, een diepte in den dikken muur, klaarblijkelijk voor een schuilplaats bestemd. „Ga hier in, en gij zijt even veilig als in de vallei van Guil. Als Vidal ondertusschen in het kerkerhol naar u zoekt, zal ik hem wel weten te antwoorden.”

Toen Henri dus in den muur gegaan was, sloot René de deur, en begaf zich naar de groote zaal, waar een welvoorzien en rijk ontbijt was aangericht.

Hier werd hij spoedig gevolgd door den Baron, die binnenkwam, geleund op den arm van Vidal, en door Bertrand d'Aymonet en zijn huisarts gevolgd. René was kalm in uiterlijk, maar zeer bleek; hij begroette den Baron met buitengewone achting en liefde, terwijl hij met de anderen zoo weinig mogelijk sprak. Allen zouden zij meer stilzwijgend geweest zijn, hadden zij geweten welke gewichtige gebeurtenissen de dag, dien zij pas hadden aangevangen, zou opleveren.

Twee onverwachte, maar niet onwelkome gasten

deelden het maal. Het waren Zwarte monniken, die noordwaarts reisden, belast met een zending voor hun opperhoofd, die van het tooneel van den Albigenzer oorlog in zuidelijk Languedoc kwamen. Zij hadden gebruik gemaakt van de vroege morgenuren, om een gedeelte van hun reis af te leggen voorde groote hitte inviel, en hadden daarop het kasteel van Montmartre aangedaan, overtuigd van een goede ontvangst.

De altijd gastvrije Baron heette hen welkom aan zijn tafel, waar gelukkig geen regel hunner orde hen verhinderde alle eer aan te doen aan het wildbraad en de geurige vreemde wijnen. ¹⁾

„Welke tijding brengt gij uit Toulouse, heilige broeders?” was de vraag, die als vanzelf door den Heer van het kasteel gedaan werd.

De monniken waren van vroeger bekend met Vidal, maar zij hadden nooit tevoren Montmartre bezocht, en waren geheel onbekend met de staatkundige gezindheid van den Baron. De oudste antwoordde dus, zonder eenig vermoeden, dat zijn woorden ergernis konden geven :

„Slechte tijding, edele Heer, voor allen, die de Katholieke kerk liefhebben en ketterij haten, zooals eerlijken lieden betaamt. De dappere en vurige verdediger des geloofs, de edele Graaf van Toulouse, heer Simon de Montfort, is nu tien dagen geleden ²⁾ in den slag gevallen.”

Het is een plechtig oogenblik, waarop men den dood verneemt van iemand, op wien het graf plotseling zijn sombere schaduw tusschen ons en het voorwerp van onzen haat werpt, en een onherroepelijk einde maakt aan onze lage en booze drift, en het

1) De „Zwarte monniken” waren in die dagen bekend om hun onovertroffen eetlust.

2) 25 Juni 1618.

medelijden verzacht van het hart, dat nog niet geheel en al versteend is.

Iets van dien aard ondervond de Baron de Montmartre, hoewel hij zich geen rekenschap kon geven van hetgeen hij gevoelde. Hij was de eerste van de verslagen groep, die het stilzwijgen verbrak.

Met ongewone goedheid zei hij:

„De Montfort was een dapper man, hoewel een wreede vijand voor Provence. God zij zijn ziel genadig!”

Het bloed steeg René naar de kleurlooze wangen, waarna hij nog bleeker dan anders werd. Hij wist, dat het nutteloos was om de goddelijke genade in te roepen na den dood van iemand, die haar zelf gedurende zijn gansche leven nooit een dag gezocht had; hij wist dat de slechte, gewetenlooze man, die nu ter laatste verantwoording was geroepen, zijn leven had doorgebracht ter eere van zichzelf en in dienst van Satan, en dat het oordeel Gods op dezulken rust; zijn oogen en zijn hart hadden hun lust gevonden in begeerlijkheid, in het vergieten van onschuldig bloed en in het bedrijven van onderdrukking en geweld. Hij had schrik verspreid in het land der levenden; en nu — René, zoon van Arnaud, wat verschilt gij van hem? scheen een stem in zijn binnenste hem toe te roepen. Waart gij ook niet gezind de belangen uwer onsterflijke ziel op te offeren aan de vluchtige genietingen van eenige jaren levens? Gij kondt geleefd hebben als deze man, om daarna — te sterven. En terwijl hij huiverde bij die gedachte, rees uit de diepte van zijn hart de kreet: „Heere, help mij, ik verga!”

Het was een treurig kenmerk in Vidal en d'Aymonet, dat die indrukwekkende tijding slechts gedachten van eigenbelang bij hen opwekte. Hun sterke bondgenoot in den strijd, dien zij hadden aangevangen, was bezweken; van dien kant was geen hulp meer

mooglijk, en toen hun oogen elkander steelswijze ontmoetten, verrieden hun teleurgestelde blikken hun innerlijke gevoelens. „Ons spel is uitgespeeld,” zou d'Aymonet gezegd hebben, indien hij het gewaagd had te spreken.

Maar Vidal was niet de man, om zich door tegenspoed ter neer te laten slaan, noch om zijn onafhankelijke gevoelens en zijn gehechtheid aan de heilige zaak der vervolging te verbergen.

Hij antwoordde den Baron op een wijze, waarop men een onwetend maar welmeenend mensch berispt, en legde onder den schijn van uitwendige eerebetooning een aanmatiging aan den dag, die aan onbescheidenheid grensde.

„Mijnheer,” sprak hij, „de edele Graaf van Toulouse heeft zichzelf den besten vriend van Langue d'Oc betoond door een lage, giftige ketterij uit te roeien, en het eenige ware Katholieke geloof te herstellen. Zonder twijfel is hij heengegaan om de belooning zijner goede daden uit de hand van de heiligen en de engelen in het Paradijs te ontvangen.”

Deze woorden verbitterden het van nature driftig gestel van den Baron, hoewel hij zich geheel onbewust was van de Godslastering, die zij inhielden.

„Indien het ware en Katholieke geloof,” riep hij uit, „slechts kan gehandhaafd worden door zulke lieden als De Montfort, en met zulke middelen als hij aanwendde, dan zeg ik, dat de Albigenzer kettters het bij het rechte eind hebben.”

„Mijn edele Heer spreekt ondoordacht,” hernam Vidal. „Ik ken hem te goed om te gelooven, dat het hem ernst is met de onheilige gevoelens, die hij daar uitspreekt.”

De monnik zei dit met de bedaardheid, die uiterst prikkelend is voor een driftig mensch, maar meer dan ooit voor iemand, op wien een invloed wordt uitgeoefend, die meermalen tegenzin en verzet ver-

oorzaakt, zonder dat men voldoende geestkracht bezit om het juk af te werpen.

De Baron gaf hem dus een toornig antwoord, in sterke bewoordingen op sommige van De Montforts misdaden wijzende. Op een anderen tijd zou de Vidal den redetwist geëindigd en een meer geschikte gelegenheid afgewacht hebben, om zijn inzichten aan den Baron op te dringen, maar hij kon er niet toe besluiten om de teugels neêr te leggen in de tegenwoordigheid dier vreemdelingen. Konden zij het niet aan hun broeders en hun oversten overbrengen, hoe de Baron de Montmartre den kruistocht verfoeide en de ketterij voorsprak, terwijl zijn kapelaan, de Cistencienser monnik, dit aanhoorde en stilzweeg? Dus antwoordde hij nogmaals, wel zonder drift, maar op een toon, die de aanmatiging van zija persoon en van zijn orde deden uitkomen.

Een lange en scherpe woordenwisseling volgde; d'Aymonet en de Zwarte monniken trachtten tusschenbeiden te komen; doch dit maakte den Baron nog boozter. René, die de lichamelijke gevolgen van zulk een opwinding voor den zwakken, bejaarden man vreesde, trachtte nu een eind aan den twist te maken, en na zijn tegenstander bevolen te hebben zich „uit zijn gezicht en uit het kasteel” te verwijderen, verliet de Baron de zaal, leunende op den arm van René, die hem bracht naar het vertrek, dat hij gewoonlijk bewoonde, en hem onderwijl zooveel mogelijk tot kalmte en bedaardheid trachtte te brengen.”

„Ja,” zei de ridder, toen hij wat bedaard was, „ik was driftig, dat beken ik. Maar het zou een beter man dan ik ben driftig maken, te hooren hoe een roover, een moordenaar als De Montfort tot een heilige wordt verheven, en misschien nog wel tot martelaar gemaakt. Maar zooals ge zegt, hij staat nu voor zijn Rechter, en het is misschien het beste hem aan dezen over te geven. Zonder twijfel zullen wij allen

evenals bij genade behoeven. Gaspard, mijn jongen, laat mij nu wat alleen. Ga en zorg, dat de Zwarte monniken niets op onzê gastvrijheid kunnen afdingen, hoewel zij in trouwe geen zegen op het kasteel van Montmartre gebracht hebben."

René verliet hem, en na zich zoo haastig mogelijk van de plichten der gastvrijheid gekweten te hebben, trok hij zich terug, om over den weg, dien hij te volgen had, na te denken.

Hij was vast besloten den Baron de waarheid, „de geheele waarheid" te ontdekken. Maar hetgeen thans voorgevallen was, scheen het moeilijke van zijn taak te verzwaren, omdat hij voor de gevolgen van zulk een ontroerende mededeeling vreesde. Zou hij het onbepaald uitstellen? Neen, antwoordde zoowel zijn geweten als zijn verstand; het zou hem dan niets gemaklijker vallen, om die bekentenis te doen, noch den Baron om haar aan te hooren. Hij overlegde bij zichzelf honderd verschillende wijzen, om het onderhoud aan te vangen, en den hoorder op de ont-knooping voor te bereiden; echter niet met het doel om zijn zonde te verontschuldigen, maar om den ouden man een barden en pijnlijken schok te besparen. Maar hij kon zichzelf niet voldoen, en werd meer en meer verward, hopeloos en ellendig, tot hij zich op de knieën wierp en hulp en leiding van boven smeekte.

Na verloop van twee uren achtte hij het tijdstip gekomen, om zich bij den Baron te vervoegen. Hij vermeed d'Aymonet en Vidal, die hij bij elkander in een der gangen zag staan, en ging rechtstreeks naar de eigen vertrekken van den ridder.

Daar zat de Baron in zijn leuningstoel, een klein tafeltje voor zich, waarop zijn armen rustten, zijn hoofd er op gebogen, terwijl hij zich niet bewoog, toen René binnenkwam. De jonge man trad vooruit en stond voor hem. Nog zag hij niet op, misschien

sliep hij wel. Na een poos aarzelend gewacht te hebben, trad hij naderbij en legde de hand op zijn schouder, en verschrikt door het voortdurend stilzwijgen, riep hij luidkeels: „Mijn vader.”

Hij had aan Henri gezegd, dat hij den Baron de Montmartre nog maar eenmaal „vader” zou noemen en deze woorden waren nu vervuld in een ontzaglijken, plechtigen zin, waaraan hij toen in de verte niet gedacht had. Het volgende oogenblik knielde hij in stomme smart en wroeging naast den d o o d e. Het verleden was onherroepelijk. Maar hij mocht daar niet langer vertoeven, en hoewel hij wist, dat alle menschelijke hulp te laat was, moest hij toch de huisgenooten waarschuwen en den geneesheer roepen. De laatste kon echter niets doen dan bevestigen, dat de Baron plotseling gestorven was. Welke gissingen er door de gebrekkige geneeskunst dier dagen gedaan werden naar de oorzaak van den dood, zullen wij hier maar niet herhalen; „een hartkwaal” zou waarschijnlijk de uitspraak zijn geweest van de nieuwere wetenschap, terwijl het opgewonden tooneel van dien morgen ook gewis zijn deel had gehad in het verhaasten van het einde.

Het kasteel was vervuld van de oprechte jammerklachten van de onderhoorigen des Barons, voor wie hij over het algemeen een goed en edelmoedig meester was geweest. Maar wat was de droefheid der anderen in vergelijking met die van hem, die den Baron gedurende veertien jaar vader genoemd had, en hoewel hem misleid en verongelijkt hebbende, hem toch innig en oprecht had liefgehad. Als vanzelf kwam nu alle gezag en verantwoordelijkheid neer op René, den zoon van Arnaud, want hij werd op het oogenblik, dat de dood zijns vaders ruchtbaar werd, vanzelf als Baron de Montmartre beschouwd. Hij was verzekerd, dat d’Aymonet het niet zou wagen

hem zijn titel te betwisten, nu hij op geen hulp van De Montfort meer rekenen kon. In waarheid, d'Aymonet en Vidal beschouwden hun zaak dan ook als verloren, en dachten slechts aan hun veiligheid. Het was de wensch van René, dat Vidal het kasteel zou verlaten, maar dat d'Aymonet, de rechtmatige erfgenaam van den overledene, daar zou verblijven, waarom hij hem dan ook zijn goede gezindheid deed blijken.

Op den avond van den sterfdag des Barons gebeurde het toevallig, dat de twee jonge mannen gedurende eenige oogenblikken alleen bij elkander waren. René maakte van deze gelegenheid gebruik om met gulle openhartigheid te zeggen: „Bertrand, wij zijn tot nu toe tegenstanders geweest, misschien was het wel meer mijn schuld dan de uwe, maar laat het verleden begraven worden in het graf van hem, dien wij beiden betreuren. Van nu aan ben ik uw vriend, en dat hoop ik u eerlang te toonen.” De menschen zijn meestal geneigd ou anderen naar zichzelf te beoordeelen, en uit dat oogpunt beschouwd, was het niet meer dan waarschijnlijk, dat Bertrand d'Aymonet de oprechtheid van deze woorden mistrouwde in iemand, dien hij zoo dikwijls had beleedigd en zoeken te benadeelen. Maar er was iets in den toon, waarop René sprak, en in de uitdrukking zijner treurende, ernstige oogen, dat vertrouwen inboezemde. Bertrand drukte dus de aangeboden hand met meer dan een loutere vertooning van vriendschap.

Dezen plicht volbracht hebbende, begaf René zich nogmaals naar het Torenkamertje, en bevrijdde Henri uit zijn schuilhoek. Hij maakte hem in korte woorden met de droeve gebeurtenissen van den dag bekend, en het is te begrijpen, dat dit verhaal niet zonder verwondering en ontroering werd aangehoord. Maar tevens merkte Henri een niet geringe verandering

op in het uiterlijk van zijn vriend. Hij had niet meer dien hulpeloozen, schier wanhopenden blik, en hoewel diepe smart sprak uit elk woord, dat hij uitte, zoo was er kleur op zijn wangen, en de gloed van een vast voornemen in zijn donkere oogen.

De eisch om dadelijk te handelen werkt op de sluimerende krachten van sommige menschen, evenals het geluid van de krijgstrompet het oorlogspaar opschrikt. Er was geen twijfel, of deze man zou zich edel gedragen onder de moeilijkheden, die hem nog wachtten.

Maar Henri onderdrukte deze gedachten zoo spoedig, als ze bij hem opkwamen, gedachtig aan de woorden: „Niet door kracht noch door geweld, maar door Mijn Geest zal het geschieden,” en bij onderzinking wetende, dat alle kracht, die niet uit Hem is, niets dan zwakheid blijkt te zijn in de ure der beproeving.

„En nu,” zei René, „voor een paar dagen moet ik nog erfgenaam van het huis van Montmartre blijven. Neen, mistrouw mij niet, Henri de la Vaur. Het is slechts — hier beefde zijn stem — om hem in zijn graf te leggen, en den laatsten plicht van liefde en eerbied te bewijzen aan hem, dien ik mijn vader noemde. Als dat voorbij is, zal ik alles aan Bertrand d'Aymonet afstaan, en Gaspard de Montmartre zal niet meer bestaan. Gij zijt vrij, ga naar uw tehuis in de valleien, en zeg dat René, de verloren zoon, u volgt om vergiffenis van Arnaud af te smeeken.”

„Niet aldus,” antwoordde Henri, gij weet, dat al de onderhoorigen van het huis van Montmartre zich hier zullen verzamelen voor den plechtigen dienst, die gevierd zal worden, en met hen waarschijnlijk een menigte ridders, edellieden en anderen uit den omtrek. Kan ik een betere gelegenheid vinden om

het woord des levens te spreken tot de harten, die ontvankelijk zijn geworden door een indruk des doods? Ik moet onder hen doorgaan, het kostlijk zaad strooiende, en ik weet, dat gij mij niet verhinderen zult."

"Ik zal u beschermen, zooveel ik kan," zei René.

"En dan," ging Henri voort, „mogen wij tezamen huiswaarts reizen, en mag ik getuige zijn van de vreugde, waarmee vader Arnaud zijn verloren zoon zal terugvinden."

"Het zij zoo! Wees echter niet te haastig, want hoewel Vidal het kasteel morgen verlaat, zullen er andere priesters en monniken wezen, en die lieden kunnen zoowel verraderlijk als wreed zijn. Op den vijfden dag zal alles voorbij zijn, onderwijl kunt gij tot allen, die naar u hooren, spreken van den dood en het leven hiernamaals, van den rechtvaardigen Rechter, voor wien zij zich moeten be-reiden eenmaal te verschijnen, en van den genadigen Verlosser, opdat zij Hem zouden zoeken. Helaas, niemand sprak van deze dingen tot hem, dien wij nu betreuren. Ik was de eenige in zijn omgeving, die het ware geloof kende — maar ik verloochende en onteerde het. In plaats van mijn licht voor anderen te doen schijnen, heb ik het in mijn eigen ziel uitgedoofd."

"Maar daar is vergeving voor u."

"Tenminste ik ben nog onder de levenden, binnen het bereik der genade, maar hij —"

"Laat dat aan God over, mijn broeder. Het verleden is achter ons, en wij kunnen er niets aan veranderen, maar de toekomst ligt nog voor ons, en laat ons slechts zorg dragen, dat niemand, die binnen ons bereik komt, voortaan van de woorden des levens verstoken blijve."

"Gij doet er wel aan mij op de toekomst te

wijzen, want dit is de tijd voor handelen en niet voor beschouwingen. Slechts één woord: Ik bid u op mijn gangen te letten, en mij, wanneer gij ziet, dat ik afdwaal, te waarschuwen. Dat vraag ik van uw vriendschap, Henri de la Vaur."

IX.

TE HUIS.

Ongeveer drie maanden na de hierboven verhaalde gebeurtenissen kon men twee vermoeide reizigers zien, die langs een steil en kronkelend pad een hoogte beklommen. Het was in den omtrek der Dauphineesche Alpen; de versterkte rots van Querus lag voor hen, terwijl ver in de diepte de bergstroom van de Guil langs zijn wilde, schilderachtige bedding voortstroomde.

„Moed gehouden, mijn broeder,” zei Henri de la Vaur tot zijn zwakken makker, „wij zijn weldra aan het eind. Ik ken elke bocht in den weg.”

„En ik ook,” antwoordde René. „Hoe goed herinner ik mij gindsche groep kastanjeboomen, en dien kleinen stroom, die langs hen heen kronkelt; toch dacht ik, dat die boomen meer in getal en grooter waren. Ik herinner mij ook, dat er een groote steen aan den weg lag, en ons tot rustplaats strekte. Jawel, ik zie hem daar ginds; zullen wij daar een weinig uitrusten?”

Henri aarzelde. „De zon begint reeds te dalen,” antwoordde hij, „en de schaduwen verlengen zich op onzen weg. Kunt ge u niet nog een weinig inspannen, en dan,” voegde hij er met een glimlach bij, „durf ik u een blijde welkomst en een lange rust beloven.”

„Wees niet zoo hoopvol,” hernam René, „het leven

Moed gehouden, mijn broeder, wij zijn weldra aan het eind.

is zoo droevig en zoo rijk aan treurige veranderingen, dat gij niet weet of zij, die u de vallei zagen verlaten, uw terugkeer nog zullen begroeten. En van hen, die ik verliet, zegt gij, zijn er reeds drie heengegaan, slechts twee zijn gebleven. En ben ik ook niet veranderd? Ik ging slechts voor een paar uren vandaar als een vroolijk, zorgeloos kind, en keer na veertien jaren als een afgeleefd, zwak en schuldig mensch weer. O Henri, er is geen terugroepen van het verleden mogelijk."

„Zeg dat niet, het verleden herleeft in het tegenwoordige en in de toekomst, want zonder de lessen, die het ons geleerd heeft, en de herinneringen, die het achterlaat, zouden deze geheel anders zijn. En zooals wij nu op den top van den heuvel het kronkelend pad, dat ons naar boven leidde, geheel kunnen overzien, zoo geloof ik, dat wij terugziende langs den weg, waarheen wij geleid zijn, zullen erkennen, dat die het best voor ons was, hoewel hij ons bij het bewandelen meer dan eens veel te oneffen of wel een omweg scheen."

„Maar wat zou het zijn, als wij dachten, dat wij zelf een beter pad konden vinden, en van den aangewezen weg afgingen en trachtten om van gindsche vallei recht naar boven te klimmen, tot onze voeten zich aan de steenen wonden en onze kleederen in de struiken verwarden, en wij ten laatste wanhopig neerzaten en niet voor- of achterwaarts konden gaan? Dat was het geval met mij, Henri, tot gij tot mij kwaamt met woorden van hoop en raad, om mij op den rechten weg terug te brengen."

„God zij dank, dat gij dien teruggevonden hebt, mijn broeder."

„Ik durf niet zeggen, dat ik hem gevonden heb, maar ik ben tenminste zoekende." Hij zuchtte en ging voort met een stem, die van ontroering trilde: „Spoedig — zeer spoedig zullen wij het dorp zien."

Beider harten waren te vol om verder onderhoud te gedoogen; bij den een waren vreugde en dankbaarheid de luidsprekende aandoening, terwijl bij den ander een angstige vrees, door diep berouw geheiligd en gelouterd, rijkelijk met meer gelukkige ge- waarwordingen vermengd was.

Eindelijk genaderd tot de welbekende woning lichtte Henri de klink op, en trad binnen, terwijl René hem met langzame, bevende schreden volgde. Niemand dan Margot bevond zich in de voorkamer, maar op 't zien van Henri uitte zij een vreugdekreet, die Aimée uit de binnenkamer deed te voorschijn komen, en broeder Henri werd verwelkomd met een paar onsamenhangende woorden, die echter veel uitdrukten. Maar haar aandacht werd spoedig van hem afgetrokken door zijn reismakker, die uitgeput op het punt scheen te bezwijmen. Zij gaf hem dadelijk een stoel en haalde wijn en water, terwijl Henri vroegde: „Waar is mijn vader?”

„Over de bergen. Hij bezoekt de oude moeder van Christoffel en eenige andere leden der gemeente, maar hij zal spoedig terugkeeren.”

„Hebt ge vandaag ver gereisd?” vraagt Margot.

„Niet ver. Maar mijn vriend is ziek geweest, hij heeft de zuivere lucht der valleien, waarin hij geboren is, van noode om te herstellen.”

„Hier geboren?” vroegde Margot met verwondering. Onderwijl nam René den beker wijn uit de hand van Aimée, maar zette dien onaangeroerd neer, terwijl zijn oogen zich op haar gelaat vestigden, als wilde hij elke lijn en elken trek onderzoeken. „Aimée — zuster,” zei hij met een door ontroering afgebroken stem. „Maar gij herinnert u mij niet meer — het ware dwaas dat te verwachten.”

Zij zag verwonderd, verlegen, bijna verschrikt op, maar ten laatste stamelde zij: „René, mijn lang verloren broeder! o vader — dank God hiervoor.” In het

volgende oogenblik had hij haar in zijn armen gesloten.

„Kind, gij droomt,” riep Margot. „René, de eerstgeborene van den leeraar, is onder de dooden en — maar hoe — wat is dat — wie zijt gij?”

„Ik ben René, de zoon van Arnaud,” zei de jonge man, zijn best doende om kalm te spreken.

Margot deed allerlei uitroepen, betwistte en ontkende in een adem de mogelijkheid van zoo iets, en in het volgende oogenblik verklaarde zij het voor waarheid, en verzekerde, dat zij hem overal zou herkend hebben. Ten laatste vond haar opgewondenheid lucht in een stroom van tranen, waarin Aimée haar zwijgend, volgde, en weldra verborg ook René zijn gelaat, uitgeput door al de ontroering van het verledene — en weende zooals slechts sterke mannen kunnen weenen, die moeten weenen of — sterven.

Henri, die zich in den tusschentijd van zijn pak ontdaan had, verliet nu ongemerkt de hut, en ging met vluggen tred den weg op, dien hij wist, dat Arnaud moest afkomen. Hij was zoo gelukkig hem spoedig te zien, en na het wisselen van een blijde en hartelijke begroeting, vertelde hij hem van het hervinden zijns zoons, en bereidde hem zooveel mogelijk op de ontmoeting. Beiden kwamen de kamer binnen, en terwijl René nog weenend het hoofd gebogen hield, legde Arnaud zijn hand op hem, en fluisterde met zijn diepe stem: „God zegene u, mijn zoon.”

René schrikte op en stond van aangezicht tot aangezicht voor zijn vader. Hij had dikwijls aan dit uur gedacht, en hoe hij zeggen zou: „Vader, ik heb gezondigd tegen den hemel en tegen u,” maar nu het eindelijk gekomen was, kon hij slechts dit woord uitbrengen: „Vader,” en dat was genoeg. In welk een innige omarming drukte Arnaud den zwerver aan zijn hart! Hoe dankte hij Hem, die zijn roepen gehoord en hem den wensch zijns harten gegeven had. En dien avond, toen zijn kinderen naast hem knielden,

welk een vurig dankgebed steeg er toen op tot Hem, dat Hij, die hen zoo genadig had samengebracht, dien band zou bevestigen, en dat Hij op Zijn tijd mocht geven, dat zij zich zouden vereenigen met de geliefden en overledenen in dat tehuis, hetwelk zij nooit meer zouden verlaten.

Groote vreugde is aangrijpend evenals diepe droefheid; haar grootheid schokt en ontroert; er is een beroering des waters, al komt die door de hand eens engels tot genezing en zegen, en er zijn voorboden en afspiegelingen van onze onsterfelijke bestemming, die onze zwakke menschen natuur ter nauwernood verdragen kan. Daarom is het goed, dat sterke aandoeningen niet hun eerste kracht behouden, dat dagelijksche plichten, zorgen en belangen zich aan ons opdringen en onze aandacht eischen, zoodat wij zoowel door onze handeling uitwendig als door onze gedachten en gevoelens innerlijk leven.

Dus hernam na korten tijd het leven in de vallei van Guil zijn gewonen loop, en voorsover aardsch geluk op aarde volkomen kan zijn, werd dit den winter, die op de thuiskomst van René volgde, zonder twijfel in de woning van den leeraar gesmaakt. De kleine kring werd vergroot door den bejaarden vader Victoire, die den avond zijns levens temidden zijner oude vrienden doorbracht. Henri bleef thuis en deelde den aangename arbeid van zijn pleegvader. Aimée bewees hun die kleine, oplettende zorgen, die het eigenaardig voorrecht en de plicht der vrouw zijn, en allen vereenigden zich om den teruggekeerden zoon te verkwikken en op te wekken.

Van den beginne af gaf René zich vertrouwend aan zijn vader over als geneesheer naar lichaam en ziel. Hij vertelde hem zijn geheele geschiedenis zonder terughouding of verbloeming.

Met bittere tranen verhaalde hij van zijn jarenlange afvalligheid, en van het bedrog tegenover den

argeloozen Baron de Montmartre gepleegd, van wien hij met warme genegenheid en diepe droefheid sprak. Arnaud gaf hem raad en vertroostte hem, bad met en voor hem, en wees hem gedurig met eenvoudigen ernst op den eenigen weg, waarop voor den zondaar vergeving is te verkrijgen — door het geloof in het verzoenend bloed des Zaligmakers. Langzamerhand brak de dag aan en verdwenen de schaduwen, maar toch was het gedurende weken en maanden noch helder noch duister, noch dag noch nacht, maar toch werd ook aan hem ter rechter tijd de belofte vervuld: „Ten tijde des avonds zal het licht wezen.”

Het was wel te bemerken, dat René nooit geheel en al het gebruik van zijn rechterarm zou terugkrijgen, maar de eenvoudige middelen van Arnaud hadden in den beginne zulk een goeden invloed op zijn gestel, dat allen hoopten, dat zijn leven nog gespaard zou blijven. Toen evenwel de winter in het voorjaar overging kwam er langzaam zekere verandering. Zijn zwakte nam dagelijks toe, en zekere kenteekenen van achteruitgang deden zich voor. De bewoners der pastorie verzorgden hem met angstige bekommering, die weldra in droevige zekerheid veranderde. Behalve de zorg, die hij met allen deelde, had Henri de la Vaur nog een eigen geheim verdriet te dragen, dat echter in geenen deele invloed had op de kalme opgeruimdheid van zijn gedrag.

Het was een kalme, schoone Zondagavond in dat heerlijke, schoone jaargetijde, wanneer de lente ongemerkt tot zomer overgaat. René zat in den kleinen tuin en genoot de warmte en den zonneschijn. Arnaud, Victoire, Henri en Aimée, allen waren daar geweest, en hadden een oud gezang aangeheven, waarvan de woorden nu sedert lang vergeten zijn, doch waarvan de inhoud kracht genoeg bezat, om zoowel nu als in die verwijderde tijden te versterken en op te beuren. Op dit oogenblik echter waren

Victoire en Aimée naar binnen gegaan en Arnaud naar het dorp, waar hij het werk van den rustdag voleindde door een stervenden man op te zoeken; en zoo bleven Henri en René alleen bij elkander.

René begon het gesprek door onverwachts te vragen:

„Denkt gij nog wel eens naar het kasteel van Montmartre te gaan?”

„Ik hoop het, met Gods hulp”, antwoordde Henri. „Meer dan een binnen zijn muren heeft, naar ik vertrouw, de waarheid gevonden.”

„Gij hadt goede verwachtingen van den hofmeester en den page Etienne. En als ik mij niet vergis, zal Bertrand de Montmartre u beschermen, tenminste uw bezoek oogluikend toelaten. In alle geval,” voegde hij er nadenkend bij, „kan ik nu zien, dat goed uit kwaad voortgekomen is. Maar Henri, gij moet er dezen zomer niet heengaan.”

„Ik zal u nooit meer verlaten, mijn broeder.”

„Ik dank u. O Henri, voor hoeveel heb ik u niet te danken! Ben ik niet aan u, in zoover men dit tot zijn medemensch kan zeggen, mijn eigen behoud verschuldigd?”

„En wat heb ik niet aan uw en mijn vader te danken?” vroegde Henri.

„Mijn toestand was vreeslijk,” ging René voort. „Voor gij kwaamt, zonk ik steeds dieper weg in de zonde. Ik begon mij reeds met mijn toestand te verzoenen uit wanhoop aan de mogelijkheid mij er ooit aan te zullen onttrekken. Was de dood van De Montfort en van den Baron toen voorgevallen, dan zou het aas te verleidelijk zijn geweest, en ik zou nu geweest zijn, waarin ik niet zonder verschrikking kan denken. Denk het eens in. Henri, s t e r v e n d e als een afvallige en een bedrieger.”

„Maar misschien,” begon Henri aarzelend.

„Neen,” hernam René op zijn onuitgesproken woor-

den antwoordende, het zou toch hetzelfde met mij geweest zijn, toen rustte de hand des doods reeds op mij, dat wist ik. Alles hetzelfde en toch hoe verschillend. Tastbare duisternis in stede van vreugde en vrede door het geloof."

De blijde, dankbare uitdrukking, die zich over het gelaat van Henri verspreidde, was zijn eenig antwoord.

René zag het, en ging voort. „Het duurde lang, zeer lang, eer mijn vermoeide ziel rust vond. Maar de vrede kwam ten laatste, of liever God zond dien mij. Toen wij tezamen in het kerkerhol van Montmartre waren, spraakt gij met mij van Zijn bloed, dat reinigt van alle zonden. Ik herhaalde de woorden, hoewel de waarheid, die zij bevatten, geheel vreemd bleef aan mijn hart. Maar God ontdekte mij de grootheid mijner zonden. Toen voelde ik het reeds, maar dat gevoel ging dieper en dieper, tot het een marteling van droefheid en schaamte werd. Toen smachtte ik naar reiniging, naar vergeving, en na vele dagen van twijfel en strijd vond ik rust voor mijn ziel, door mij neer te leggen bij de eenvoudige woorden van vergeving. En Hij, die ze gesproken heeft, zal ze vervullen."

„Zoo zal het goed zijn met u, mijn broeder," zei Henri, „goed in leven en sterven. Toch, indien het Zijn wil was, zouden wij u nog gaarne eenigen tijd bij ons houden."

„Zoo is het voor mij. Ik vrees den dood niet, maar in waarheid. Henri, ik vrees het leven met zijn vele valstrikken en beproevingen. Hoe zou ik zoo zwak, als het verleden getuigt, mijn hulk door de onstuimige golven sturen?"

„Slechts door de kracht van Hem, aan Wien de storm en de golven gehoorzamen."

„Ik twijfel niet aan Hem, maar aan mijzelf. Maar ik geloof, dat ik er geen kwaad aan doe mij te verheugen. dat nu ik door Zijn genade Hem met

vreugde in mijn schip heb opgenomen; het land nabij is."

„Broeder," vroeg Aimée, die ongemerkt naderbij gekomen was, „broeder, de avond begint te vallen, zou het niet beter zijn, dat gij in huis kwaamt?"

„Misschien wel. Henri, geef mij uw arm. Kleine zuster, het zal u zeker genoeg doen te hooren, dat onze broeder gezegd heeft, dat hij ons dezen zomer niet verlaten zal."

Aimée scheen meer verward dan verheugd bij het hooren van dat bericht, maar zij zei niets en snelde hen vooruit in huis, om de lamp voor de avondlectuur aan te steken, en den stoel haars broers klaar te zetten in zijn geliefdkoosd hoekje naast de plaats, waar vader altoos zat.

„Spreek, wanneer gij wilt," fluisterde René Henri toe, terwijl zij haar langzaam volgden. „Ik weet, dat alles tusschen u in orde komt."

„Helaas, ik vrees —"

„Vrees niets, gij goede en beste aller broeders. Ik ken het hart der kleine zuster."

„Gij hebt haar niet gadegeslagen zooals ik."

„Ja, zelfs meer dan gij doen kondt. Nogmaals zeg ik u, vrees niets."

Den volgenden morgen volgde Henri dezen raad, met gunstiger uitslag dan hij had durven verwachten.

De lange zomerdagen vlogen rustig voorbij, en brachten geen verandering, maar toen de herfst kwam en de bladeren vielen, ging René, de zoon van Arnaud, zachtkens over naar het land, waar geen winter heerscht.

Arnaud betreurde zijn eerstgeborene, maar niet zooals in de droeve jaren, toen hij voor zijn huis en zijn God verloren was. Hij kon zelfs bij zijn stervensponde zeggen:

„Deze mijn zoon was dood en hij leeft; hij was verloren en is gevonden."

En met een vol gemoed dankte hij zijn hemelschen Vader voor het laatste gelukkige jaar van samenzijn op aarde, zoowel als voor de heerlijke hoop op her-eeniging hierboven. Hij gevoelde, hoe hij naast God deze zegeningen te danken had aan Henri de la Vaur, den vreemdeling der valleien, dien hij in zijn huis en hart ontvangen en verwelkomd had ter wille van zijn Meester. Van ganscher harte vertrouwde hij dus aan Henri den laatste zijner aardsche schatten, hoewel hij stellig wist, dat zijn kleine Aimée, door het lot van een Waldenzer zendeling te deelen, geroepen zou worden tot een erfenis van zorg en droefheid, en misschien tot een vroegen weduwstaat, want Henri, die eenmaal de hand aan den ploeg had geslagen, zou zich zonder geldige redenen niet van zijn werk afkeeren. Hij deed verscheiden zendingsreizen, zoowel onder de overgeblevenen der vervolgde Albigenzen van zijn geboorteland als in Italië. Hij had reden te gelooven, dat de woorden, die hij mocht spreken, menigeen tot zegen waren, en hoe dikwerf aan menig dreigend gevaar blootgesteld, werd hij genadig bewaard en was het hem telkens vergund in vrede naar de vallei van Guil terug te keeren tot zijn pleegvader en tot haar, die hij nu een inniger naam kon geven dan dien van „kleine zus.”

Ten laatste werd het duidelijk, hoezeer Arnaud verzwakte, en Henri beschouwde het zijn plicht om nu in de vallei te blijven en hem op te volgen in de bediening, zoolang en getrouw aldaar vervuld. Arnaud verkreeg dus zijn lang gekoesterden wensch. Tot aan den dood van Arnaud, die een hoogen ouderdom bereikte, en nog vele jaren daarna, predikte Henri de woorden des eeuwigen levens aan de landlieden in den kleinen tempel in de vallei van Guil. Hij gebruikte zijn korte uren van uitspanning tot het schrijven van korte en treffende

verhandelingen ¹⁾ over de waarheid van het Evangelie en de dwalingen van het Pausdom, welke bladen hij ruimschoots kon verspreiden in Piemont en het land zijner geboorte.

Dus zelf gezegend en een zegen voor anderen, ging zijn leven gelukkig daarheen.

Gedurende zijn leven werden de rustige valleien der Dauphineesche Alpen door geen vervolging verontrust, en hij zag niet, dat het zijn weg was om zich bij de Waldenzer kolonisten te voegen, welke omtrent dien tijd een nieuwe woonplaats gingen zoeken en zich in Calabrië of elders vestigden, hoewel hij hen krachtdadig ondersteunde door zijn raad en zijn aanwijzingen.

Onder zijn kinderen deed hij de namen van René en Arnaud herleven. Daar was ook een blonde Girarde, zoo genaamd naar zijnu den marteldood gestorven moeder, en een geliefde herinnering, die de tijd niet had kunnen uitwisschen, deed hem zijn jongsten zoon den in de valleien geheel ongewonen naam van „Raymond Roger” geven.

Deze zoon bezegelde later zijn geloof met den marteldood in Italië — de eerste van Henri's talrijk huisgezin, die opgeroepen werd naar het hemelsche tehuis maar niet de laatste, die hem daar voorging.

Want zijn weg leidde, evenals alle aardsche wegen, tot aardsche veranderingen en schaduwen van omkeering.

Toch werd hij ook beschenen door aardsche vreugde, en bovenal door dat licht, dat schijnt als elk ander licht verdwijnt: het licht van de kennis en de heerlijkheid Gods en de gezegende hope der onsterfelijkheid.

1) Waarvan Lucas de Tuy, een vijand der Waldenzen, zegt: „Met ongehoorde boosheid schreven zij traktaatjes, die zij op de begane bergpaden rondstrooiden, opdat de herders, die zij daar vonden, ze den geestelijke ter lezing zouden brengen... Zij bevatten vele katholieke waarheden, maar vermengd met kettersche begrippen, opdat onder bedekking van de eerste het bittere vergif der ketterij beteren ingang mocht vinden.”